

Suomen Lammasyhdistyksen jäsenjulkaisu
www.lammasyhdistys.fi

5|2024

Lammas & vuohi

Lammassektori julisti hätätilan
Kokemuksia aurinkolaidunnuksesta
Neuleohje: Sydänjuuria-kauluri

Päätoimittajalta

Uhkia ja mahdollisuuksia

KUVA: Eila Pennanen

Suomalainen lammastalous on ollut jo pitkään hyvin suhdanneherkkää, mutta nyt tuntuu kuin oltaisiin vuoristoradassa. Koronavuosi-na tilanne näytti jopa ruusuiselta: sekä kotimaisen lampaanlihan että villan kysyntä ylitti tarjonnan reilusti, ja hinnat nousivat pitkästä aikaa tuottajan vinkkelistä järkevälle tasolle. Sitten alkoikin syöksyä alas. Venäjä hyökkäsi Ukrainaan, mistä seurasi valtava

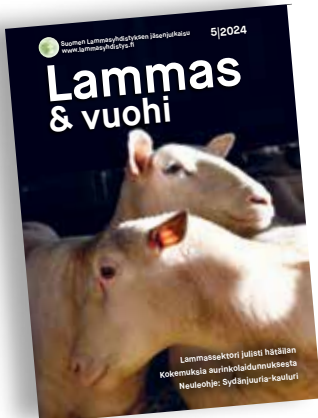
kustannusinflaatio. Samalla kun tuotantokustannukset ampaisivat taivaisiin, vähenivät kuluttajien rahat, ja kaupassa järkyttävän kalliiksi muuttunut kotimainen karitsa alkoi jäädä hyllyihin. Sama tapahtui kotimaisten villalankojen kanssa. Myös uusi CAP-kausi on iskenyt ikävästi - varsinkin lammassektorille tärkeitä maataloustukia ja korvauksia on leikattu, minkä lisäksi tukimaksusten siirrot ovat pakottaneet tiloja korjaamaan maksuvajetta lainarahalla. Kaiken tämän päälle jatkuvasti kasvava petopaine aiheuttaa tiloille sekä henkistä kuormaa että kohtuuttomia kustannuksia. Ja mitä tekevät päättäjät? Heittävät lisää löylyä siirtämällä paisuvan byrokratian jatkuvasti kasvavia kustannuksia tuottajien maksettavaksi. Tältä pohjalta ei ole ihme, että SLY:n syyskokous päätti julistaa sektorille hätätilan.

Hätätilajulistus on noteerattu mediassa upeasti, mm. Helsingin Sanomat, Yle ja Maaseudun Tulevaisuus ovat uutisoineet asiasta. Nyt toivotaan, että myös valtakunnantason päättäjät ottavat asian vakavasti. Ja mitä mediaan tulee, myös kotimaista villaa on nostettu esiin: MTV Uutiset kävi kuvaamassa jutun Helsingin Villapäivästä ja Ylen Tiedeykkönen teki kokonaisen ohjelman villasta! Ehkä kuluttajien kiinnostus kotimaiseen lampaaseen sen kaikessa monimuotoisuudessaan siivittää alan taas uuteen nousuun? Lisäksi sek-

torille uusia mahdollisuuksia tuovat aurinkovoimapuistot, joiden kasvillisuuden hoidossa lampailla voi tulevaisuudessa olla todella suuri merkitys myös Suomessa. Energiayhtiöille lampaiden tuoma positiivinen mainosarvo on nimittäin kiistaton.

Hyvää joulua ja positiivista uutta vuotta!

Marjo

KANNESSA Uuhia lampaanmaitoa tuottavalla Pekkolan tilalla.

KUVA: Anna Kujala

Tässä numerossa

- 3-4 Tuoretta satoa
- 5 Aidan toiselta puolen
- 6-7 Sinikielitauti leviää lännessä
- 8 Hyvä lammas 2.0 -hankkeen kuulumisia
- 9 Lammassektori julisti hätätilan

Valtakunnallisten lammaspäivien kooste:

- 10 Lammasyhdistyksen syyskokous
- 11 Aurinkolaidunnus käytännössä
- 12-16 Lampaanmaitoa, laumanvartijoita ja linnan vallien laidunnusta
- 17-19 Jalostus teemana seminaarissa

20-21 Geenivarat:

Lisäkivessiittiöiden kerääminen

22-23 Vuoden lammastila: Tolvilan Kartano

24-25 Kunniajäsen Matti Koiviston esittely

26 Rotujärjest. Finnsheep 20 vuotta

27 Tehtävä lampaalle: Jo muinaiset roomalaiset...

28 Laitumelta lautaselle: Karitsaa à la Périgourdine

TEEMANA VILLA

29 Neule: Sydänjuuria-kauluri

30-31 Pääkirjoitus: Mikö jarruttaa suomalaisen villan käyttöä?

32-33 Kotimaisen villan jatkojalostajat

34-35 Villan tarinaa Wetterhoffilla

36-37 Farmarin villarastit

38-39 Lampurina Virossa -keritsijänä Suomessa

40-41 Lampaantaljojen muokkaus ulkomailla

42-43 Vällykurssi Valamossa

44 Lammaskerhojen yhteystiedot

LAMMAS & VUOHI NRO 1/2025

Aineistopäivä 17.1.2025 • Ilmestyy 14.2.2025

Teema: Koulutus

WWW.LAMMASYHDISTYS.FI

Lammas & vuohi

Kustantaja
Suomen Lammasyhdistys r.y.

Tilaushinta
89 €/vuosikerta (5 numeroa),
sis. SLY:n jäsenyyden
Kannattajajäsenyyks 300 €/vuosi
Lehden tilaukset ja jäsenasiat
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Taitto Tipos Ab
Paino Grano, Vaasa
ISSN 0785-7276

Päätoimittaja
Marjo Simpanen
puh. 044 973 7000
marjo.simpanen@lammasyhdistys.fi
Toimitussihteeri
Anna Kujala
Puh. 040 520 5436
lammasleyhti@gmail.com
Ilmoitusmyynti
Eila Pennanen
puh. 044 236 9902
ilmoitukset@lammasyhdistys.fi

Kirjoittajat ja kuvaajat 5/2024

Kaie Ahlskog, Milla Alanco-Ollqvist,
Tuula-Marjatta Hamama, Marja Jalo,
Janne Jokela, Tiina Jokela, Juha
Kantanen, Matti Koivisto, Annaelina
Kotilainen, Anna Kujala, Kristiina
Liinaharja, Heli Lindeberg, Anne
Närhilä, Jaana Peippo, Eila Pennanen,
Anu Pentti, Rain Raudsepa, Eero
Rautiainen, Johanna Rautiainen, Siim
Sellis, Marjo Simpanen, Sini Sillanpää,
Janina Sivonen, Terhi Torikka, Marja
Vakkuri, Kirsi Vertainen

Jalostuslampolahaku 2025

Sekä uudet hakijat että nykyiset jalostuslampolat:
Toimittakaa tarvittavat hakemukset ja terveystodistukset
21.1.2025 mennessä!

Uudet hakijat: Toimittakaa hakemuksenne liitteineen sekä terveystodistukset.
Jalostuslampolat, joiden kausi on meneillään: Muistakaa toimittaa terveystodistukset.
Jalostuslampolat, joiden kausi on katkolla: Toimittakaa jatkohakemuksenne liitteineen sekä terveystodistukset. Ilmoittakaa myös, mikäli ette ole hakemassa jatkoa.

Lisätiedot: <https://lammasyhdistys.fi/jalostus/jalostuslampolat/jalostuslampolahaku/>

Menestyvä lammastila -koulutushanke

Menestyvä lammastila -koulutushankkeen tarkoituksena on lisätä tuottajien ammattitaitoa pitämällä alueellisia koulutuspäiviä, etäkoulutuksia ja havainnollisia tilavierailuja ja lisätä hyvinvointia.
Koulutusteemoina ovat: Toimintaympäristö ja johtaminen, Ruokinta ja rehuntuo-

tanto, Eläinainees ja jalostus sekä Villan laatu. Luvassa on myös kaksi opintomatkaa.
Hankkeen toteutuksesta vastaa ProAgria Etelä-Pohjanmaa ry ja hankkeen tuensiirtokumppanina on ProAgria Etelä-Suomi ry. Hankkeen toteutusaika on 1.12.2024-30.11.2026

Viljelijätukia maksuun joulukuussa

Ruokavirasto aloittaa 5.12.2024 luonnonhaittakorvauksen ja pinta-alan perustuvien peltotukien maksamisen. Tukien maksaminen suunnitellussa aikataulussa on mahdollista, jos valtioneuvosto hyväksyy tarvittavat asetukset 28.11.2024 (jolloin tämä lehti on jo painossa). Vuonna 2024

haettuja tukia maksetaan maataloille joulukuussa yhteensä noin 825 000 000 euroa.
Viljelijät saavat maksuja tileilleen ensimmäisestä maksupäivästä lähtien sitä mukaa kuin kunnat hyväksyvät maksuaineistoja. Maatilalleen maksetut tuet viljelijät voivat tarkistaa Vipu-palvelusta.

Lammas & vuohi vuonna 2025

Lammas & vuohi -lehti ilmestyy ensi vuonna alla olevan aikataulun mukaisesti. Numerot 1 ja 4 ovat myös vuohi-numeroita, jotka lähetetään Suomen Vuohiyhdistyksen jäsenille.
Ilmoitusten hinnat säilyvät ennallaan. Mediakortin, jossa tiedot ilmoitusten koosta ja hinnoista, sekä palvelukortin lehden tilaamista ja yhteystietojen muutosta varten löydät osoitteesta <https://lammasyhdistys.fi/>, yläpalkin Lehti-otsikon alta.

Aineisto-päivä	Ilmestyy	Teema
17.1.2025	14.2.2025	Koulutus
21.3.2025	25.4.2025	Tehokas nurmen-tuotanto
16.5.2025	20.6.2025	Jalostus
22.8.2025	25.9.2025	Lampola
7.11.2025	5.12.2025	Villa ja taljat

VUODEN 2025 SEINÄKALENTERI ON ILMESTYNYT

Suomen Lammasyhdistyksen seinäkalendareri vuodelle 2025 on uuhikalenteri, jossa jokaisen kuukauden kuva esittää yhtä Suomessa kasvatettua lammassrotua. Upeat rotukuvat on toteuttanut taiteilija **Sanni-Maaria Puustinen** osana Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen -hanketta.

Yhdistyksen jäsenet ja Lammass & vuohi-lehden tilaajat saavat kalendarin tämän lehden liitteenä. Kalendaria voi myös tilata yhdistyksen Puodista, joka löytyy osoitteesta <https://lammasyhdistys.fi/puoti/>. Kalendarin hinta on 10 € / kpl. Yli 20 kpl tilaukset tukkualennuksella, ota yhteyttä info@lammasyhdistys.fi. Hintoihin lisätään pakkaus- ja lähetyskulut.

Yhdistys kiittää sponsoreita, jotka ovat mahdollistaneet kalendarin.

VÄGGKALENDERN FÖR ÅR 2025 HAR UTKOMMIT

Finlands Färförenings väggkalender för år 2025 är en kalender med bilder på tackor, där varje månad representeras av en i Finland uppfödd fårras. De fantastiska bilderna är gjorda av konstnären **Sanni-Maaria Puustinen** inom projektet Lampaanlihan tuotantoketjun kehittäminen. Föreningens medlemmar och Lammass & vuohi-prenumeranter får kalendarin som bilaga till denna tidning. Kalendarin kan också beställas från webbshoppen, <https://lammasyhdistys.fi/puoti/>. Kalendarin kostar 10 € /styck. Beställningar av över 20 stycken kalendarer till rabatterat pris, kontakta info@lammasyhdistys.fi. Till försäljningspriset tillkommer förpacknings- och postningsavgifter.

Föreningen tackar sponsorererna som möjliggjort kalendarin.

Meri-Lapin Karitsaklubin lampurit kokoontuivat tänä vuonna Kemissä, Puheenvuorossa pitämässä Veljekset Rönkän toimitusjohtaja Veikko Oljakka.

Meri-Lapin Karitsaklubin tapaaminen 6.9.2024

Vuosittaista Meri-Lapin Karitsaklubia vietettiin jälleen Kemissä. Kinopirtin nostalgisissa tunnelmissa pidettyyn palaveriin osallistui lampureita laajasti koko hankinta-alueeltamme. Rönkältä paikalla olivat toimitusjohtaja **Veikko Oljakka** sekä hankintapäällikkö **Anne Närhilä**. Koulutuspäivän asiantuntijana luennoi lammaseläinlääkäri **Johanna Rautiainen** /Lammasmaailma Oy. Aiheina olivat ennakoiva terveydenhoito, lisäloiset ja bioturvallisuus - tärkeitä ja ajankotaisia aiheita kaikki. Päivän aikana saatiin kattava tietopläjäys edellisten lisäksi muista lammastuotantoon ja hyvälaatuisen karitsanlihan tuottamiseen liittyvistä asioista.

Rönkän toimitusjohtaja Veikko Oljakan puheenvuorossa tarkasteltiin lammastilannetta valtakunnantasolla ja tämänhetkistä tilannetta sekä näkymää Rönkän näkökulmasta (mm. myynti, varastotilanne, keskihinta).

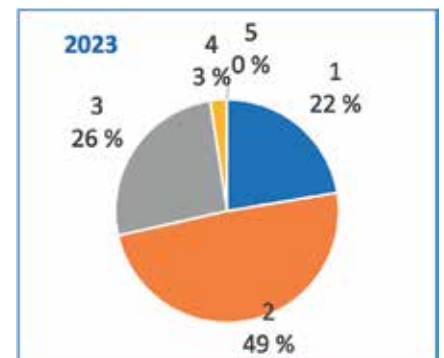
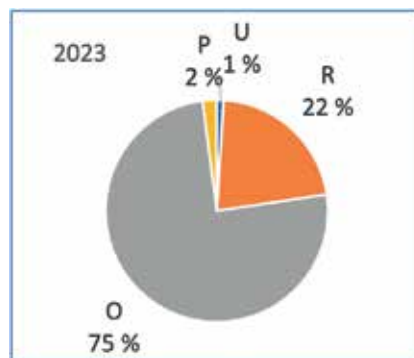
Asiainvetoisen päivän jälkeen pääsimme Kinopirtin puolelle katsomaan yksityisnäytöksenä miten elokuvassa Mielensäpahtajalle käy kun hän rakastuu.

KIRJOITTAJA

Anne Närhilä / Veljekset Rönkä Oy

p. 0400-374805

anne.narhila@ronka.fi

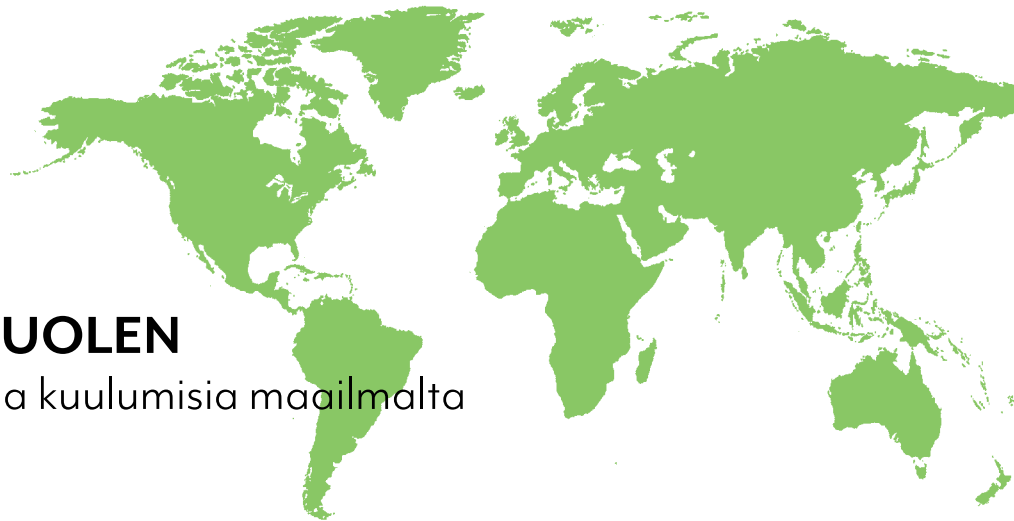

Yhteenvetoja vuoden 2023 Meri-Lapin Karitsan teuraskaritoista:

- Karitsoiden keskipaino 19,9 kg

- Rasvaluokissa positiivinen kehitys: rasvaluokkien 1-3 osuus teurastetuista 97%

Lisäksi tarkasteltiin v. 2024 teuraslaatua.

AIDAN TOISELTA PUOLEN

Lammas- ja vuohiaiheisia kuulumisia maailmalta

Koonnut **Janina Sivonen**

Australialaisissa katraissa hedelmällisyysaasteita

Tuoreen tutkimuksen mukaan useimmilla australialaisilla lammaskatrailla on hedelmällisyysaaste, joka vaikeuttaa merkittävästi katraan uudistamista. Uuden Etelä-Walesin hallituksen tutkimuksessa tutkijat analysoivat yhteistyössä Sydneyn yliopiston kanssa tiineystarkastusten tuloksia yli 7 miljoonasta uudesta. Australian lampaiden lisääntymiskyvyn 14-vuotinen tarkastelu sisältää tietoja jokaisesta osavaltiosta ja territorista, mikä varmistaa laajan läpileikkauksen maantieteellisistä alueista ja tuotantojärjestelmistä.

Tutkimuksissa keskimääräinen tiineysprosentti oli suhteellisen alhainen, vain 76 %. Kaksosia odottavilla uuhilla luku oli hieman korkeampi, noin 84 %. Tutkimuksessa hyödynnettiin reaaliaikaista ultraäänellä toimivaa skannauslaitetta, joka auttaa tarkastelemaan uuhien lisääntymistehokkuutta tunnistamalla kriittisiä kohtia hedelmällisyyteen vaikuttavista tekijöistä. Vanhempi tutkija **Gordon Refshauge** sanoo, että lampaiden alhainen hedelmällisyysaste vaikuttaa tuotannon tehostamisen mahdollisuuksiin.

– Lampaiden lisääntymiskyvyn ymmärtäminen on elintärkeää koko alan kestävyuden ja kannattavuuden takia, hän huomauttaa.

Tutkimuksessa korostuu useita keskeisiä lisääntymistuloksiin vaikuttavia tekijöitä, kuten ikä, rotu, vuodenaika ja tuotantoalue, mutta mikään näistä yksinään ei selitä hedelmällisyyden alhaisia tuloksia. Tutkimuksen mukaan on todennäköistä, että uuhien ja pössien ravinto ennen astutusta on riittämätön useimmilla tiloilla. Keskittymällä uuhien sopivaan kuntoluokkaan ennen parittelua voidaan parantaa merkittävästi lisääntymiskykyä. Tutkimuksessa tehdyt havainnot vahvistavat hedelmällisyyden seurannan ja hallinnan merkitystä tilojen tuottavuuden parantamiseksi.

Lähde: Sheep Central 10/2024

Sinikielitauti jatkaa leviämistään Euroopassa

Sinikielitaudin BTV-3-kannan virustyyppi leviää nopeasti koko Luoteis-Euroopassa. Englannissa lampailla ja naudoilla on vahvistettu 143 tautitapausta 18. lokakuuta lähtien. Ympäristöasioiden ministeriö (DEFRA) on asettanut rajoitusvyöhykkeitä tartunnan saaneiden mautilojen ympärille Britanniassa. Eläinten rokottaminen on hyväksytty hätätoimenpiteenä maissa, joissa BTV-3 virustyyppiä on liikkeellä. DAFM kuitenkin huomauttaa, että rokotteet eivät ole vielä saaneet Euroopan myyntilupaa, eikä niille ole määritetty immuniteettiaikaa. Tämän vuoksi rokotteen saaneet eläimet eivät täytä sertifiointivaatimuksia, eivätkä voi liikkua EU:n alueella.

Elävien märehitijöiden tuonti Britanniasta Irlantiin keskeytettiin marraskuussa 2023 taudin leviämisen estämiseksi. Karjan tuonti muista EU:n jäsenvaltioista maahan on sallittua vain, jos taudin torjuntaa koskevat sertifiointivaatimukset täyttyvät. Siemennesteitä, munasoluja ja alkioita saa tuoda Britanniasta Irlantiin, kun virukseen liittyvät eläinten terveyttä koskevat vaatimukset voidaan varmentaa. DAFM on ilmoittanut, ettei maksa korvauksia eläimistä, jotka ovat saaneet tartunnan tuoduista sukusoluista, eikä tuontieläimistä, jotka on myöhemmin testattu viruksesta positiiviseksi.

Lisäksi DAFM tiedottaa, että Alankomaissa lampaalta on löydetty uusi sinikielitaudin muunnos BTV-12. Geneettisesti tarkasteltuna viruksen variantit BTV-3 ja BTV-12 eivät liity toisiinsa, eikä uuden variantin alkuperää tällä hetkellä tunneta.

Lähde: The Beef Site 9/2024 & Agriland 10/2024

Lue lisää sinikielitaudista sivulla 6.

Lampaanvilla lisää hedelmäpuiden tuottavuutta

Ilmastonmuutoksen seurauksena hedelmäntuotannon asiantuntijat etsivät uusia strategioita, joilla pyritään lisäämään hedelmäpuiden tuottavuutta. Uudessa tutkimuksessa lampaanvillan on yhdessä maanparannusaineen kanssa todettu lisäävän puiden hedelmätuotantoa sekä hedelmien painoa ja laatua.

Romanialaisessa tutkimuksessa Stanley-luumupuutarhassa käytettiin erilaisten puutarhahoitoindeksien muutosten (tuotanto, puiden kasvu ja kehitys) sekä luumuhedelmien laadun tutkimiseen lampaanvillamultaa, maissitärkkelyspohjaista maanparannusainetta sekä näiden yhdistelmää. Tulokset osoittavat, että käytetyillä menetelmillä oli huomattava vaikutus hedelmätuottoon, kokoon ja painoon. Parhaat tulokset saatiin, kun puut mullattiin lampaanvillalla ja maanparannusaineella. Näiden puiden hedelmistä mitattiin suurimmat kokonaisfenolipitoisuudet.

Tutkimuksen tulokset osoittavat, että kolmen koeversion käyttö lisäsi hedelmäsatoa lampaanvillalla 27 % ja lampaanvillan ja maanparannusaineen yhdistelmällä 37 %. Samalla hedelmien laatu parani. Hedelmien paino kasvoi pelkällä maanparannusaineella 17,3 % ja yhdistelmällä peräti 48,9 % kontrolliryhmään verrattuna. Hedelmien koko kasvoi 19 % yhdistelmää käyttämällä. Koeversiot eivät vaikuttaneet puiden kasvuun, mikä johtuu todennäköisesti lyhyestä seuranta-ajasta.

”Maatalouden sivutuotteiden, kuten lampaanvillan, käyttö on kestävä tapa kierrättää jätteet ja muuttaa ne mahdollisesti hyödyllisiksi vihreiksi materiaaleiksi, joita voidaan käyttää vähentämään kuivuuden vaikutuksia”, tutkimuksessa linjataan.

Lähde: MDPI 8/2024

Sinikielitauti uhkaa lännestä

Sinikielitauti on märehitijöihin viirustauti, joka lampaille voi johtaa kuolemaan. Viime vuonna alkanut epidemia on nyt levinnyt Tanskaan, Norjaan ja Ruotsiin. Suomessa tautia ei toistaiseksi ole todettu.

Sinikielitaudin, englanniksi blue tongue, aiheuttajana on orbivirus. Siihen voivat sairastua märehitvät tuotantoeläimet kuten lammaset, vuohi, nauta mutta myös villit peuraeläimet sekä kamelieläimet. Virus ei tartu ihmiseen.

Tauti leviää polttiaisten (*Culicoides spp.*) välityksellä. Täten virus ei leviä esimerkiksi saappaiden, työvaatteiden tai koiran kautta.

– Polttiainen saa viruksen sairastuneesta eläimestä kun se puree eläintä. Virus monistuu polttiaisen sylkirauhasissa, josta se sitten leviää uuteen eläimen verenkiertoon polttiaisen pureman kautta. Virus voi siirtyä istukan veriteiden yli emältä sikiölle sekä sperman mukana, eläinlääkäri **Johanna Rautiainen** kertoo.

Hän piti lampureille kaksi seminaaria sinikielitaudista lokakuussa. Seminaarit tarjosi yhteistyössä Lammasmaailma, Suomen Lammassosiuuskunta ja Suomen Lammasyhdistys.

Polttiaiset pystyvät lentämään muutamia

Jos epäilet sinikielitautitartuntaa, ota välittömästi yhteyttä virkaeläinlääkäriin, eli kunnaneläinlääkäriin tai aluehallintoviraston läänineläinlääkäriin ja kysy heiltä toimintaohjeita.

Sinikielitauti on EU-lainsäädännön mukaan C-luokan eläintauti, joten jos eläinlääkäri, eläimen omistaja tai joku muu eläinten kanssa työnsä tai harrastuksensa vuoksi tekemisissä oleva henkilö epäilee eläimellä sinikielitautia, pitää hänen ilmoittaa siitä virkaeläinlääkärille mahdollisimman pian.

kilometrejä, mutta voivat tuulen kuljettamina levitä pitkiäkin matkoja. Lämpimät kesät ja syksyt ovat edesauttaneet polttiaisten leviämistä pohjoisemmaksi.

Polttiaiset ovat paljon pienempiä kuin tavalliset hyttyset. Niitä on hankala välttää, mutta siihen voi pyrkiä. Ne pitävät lämmöstä, kosteista vettyneistä ympäristöistä, seisovasta vedestä ja hämärästä.

– Kun polttiaisia on paljon, voi yrittää välttää laidunnusta aamu- tai iltahämärässä, Rautiainen vinkkaa.

Epidemian aiheuttajana BTV-3

Johanna Rautiainen kertoo, että sinikielitaudista tiedetään 24 eri serotyyppiä. Syksystä 2023 lähtien Euroopassa on levinnyt serotyyppi 3.

Vuonna 2006 Alankomaissa, Belgiassa ja

Luxenburgissa ja vuonna 2008 Tanskassa ja Ruotsissa levinneen epidemian takana oli serotyyppi 8. BTV-8:aan on olemassa tehokas rokote, mutta BTV-3:a vastaan saatavilla oleva rokote ei ole yhtä tehokas. Esimerkiksi Alankomaissa kuolleisuus BTV-3:n aiheuttamaan tautiin on ollut korkeampi vuonna 2023, kuin mitä se oli BTV-8 aiheuttamaan tautiin vuonna 2006. Alankomaissa sairastuneissa lammaskatraisissa on ollut jopa 75 prosentin kuolleisuus.

Suomessa ei toistaiseksi ole sallittua rokottaa sinikielitautia vastaan. Ruotsissa ro-

Lampaiden siirtämistä maiden välillä on rajoitettu

Sinikielitauti voi aiheuttaa voimakkaita oireita ja suurta kuolleisuutta. Ruokaviraston mukaan tauti voi Suomeen levitessään aiheuttaa suuria tappioita vuohi- ja lammastiloilla, lisäksi tauti voi olla hankala hävittää Suomesta.

Sinikielitautia on vuosina 2023–2024 todettu suurimmassa osassa Länsi-Eurooppaa, muun muassa Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa. Lampaiden ja vuohien siirtäminen Suomeen EU-jäsenmaasta, jossa sinikielitauti on todettu, ei käytännössä ole tällä hetkellä mahdollista ja tämä tilanne todennäköisesti jatkuu vielä pitkään. Suomessa rokottaminen on lainsäädännössä kiellettyä.

Sukusoluja, kuten spermaa, saa siirtää

myös sellaisesta jäsenmaasta, jossa sinikielitauti on todettu, jos lähtöpitopaikassa ei ole todettu tautia. Eläinten ja eläinperäisten tuotteiden siirtoehdoista lisätietoa saa muun muassa Ruokaviraston internet-sivuilta.

Aluehallintovirastot neuvovat tarvittaessa eläinten siirroissa. Lisäksi suosittelimme olemaan yhteydessä Eläinten Terveys ETT ry:hyn, jos suunnittelee eläinten siirtoa Suomeen.

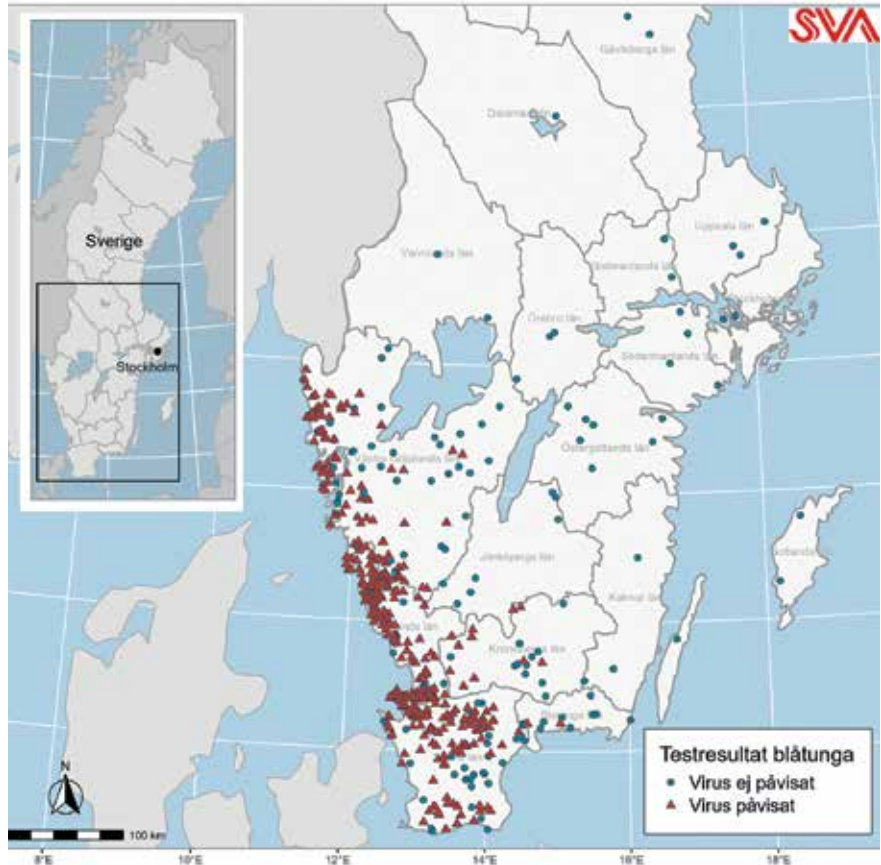
Lisätietoa siirtoehdoista:

<https://www.ruokavirasto.fi/teemat/tuonti-ja-vienti/eu-maat-norja-ja-sveitsi/elaimet/>

SINIKIELITAUDIN OIREITA LAMPAALLA

- kuume
- runsas syljen erity
- suun haavaumat, arka suu
- naaman ja niskan alueen sekä huulten turvotus
- verentungos, turvan punotus
- pienten verisuonten vauriot, esimerkiksi silmänympärykset punottavat kun verisuonet rikkoutuvat
- päseillä pistemäistä verenvuotoa kiveksissä
- turvotus ruununrajassa
- apaattinen makoilu, syömättömyys
- halvaantuminen, ontuminen
- loppuvaiheessa paha keuhkopöhö -> hapenpuutteesta johtuva sininen kieli

Kartalla Ruotsin sinikielitautitilanne 20.11.2024 klo 11.51. Punaiset kolmiot osoittavat karjat joista saatiin positiivinen testitulos, ja siniset ympyrät karjat joissa testitulos oli negatiivinen. Yhteensä testattuja karjoja oli 372 kappaletta. Näistä on lammaskatraita 235. Testatuista lammaskatraita 169 antoi positiivisen testituloksen ja 66 negatiivisen. Lähde: SVA

kottaminen mahdollistui syyskuussa.

Viime syksynä alkanut epidemia Länsi-Euroopassa on tämän vuoden aikana levinnyt voimakkaasti ja lähemmäksi Suomea. Tanskassa on ollut useita tautitapauksia. Eteläisessä Ruotsissa ja Norjassa lähellä Ruotsin rajaa ensimmäiset tautitapaukset vahvistettiin syyskuun puolivälissä. Testauksen perusteella Ruotsissa tautia on lähinnä Skoonessa, Hallannissa ja Länsi-Götanmaalla. Esimerkiksi Tukholman seudulla tautia ei toistaiseksi ole havaittu.

– Toivotaan kovia pakkasia Etelä-Ruotsiin ja Tanskaan asti, koska se rauhoittaa leviämistä. Kylmyys on epäsuotuisaa polttiasten elinkierrolle. Ensi kesä on taudin leviämisen kannalta ratkaisevaa, Rautiainen sanoo.

Suomeen tauti voisi levitä tartunnan saaneen märehittjän mukana, tai Suomeen kulkeutuneen tartuntaa kantavan polttiaisen mukana. Virossa ei ole todettu tautia tällä hetkellä.

Taudin kulku

Taudin itämisaika on 4–12 vuorokautta, ja vasta-aineita voi löytää verestä 8–10 päivää tartunnan jälkeen. Osa lampaista ei sairastu, mutta kantavat virusta. Sairastuneilla lampailla oireet voivat vaihdella lievistä voimakkaisiin, kuolemaan johtaviin oireisiin. Vuohilla oireet ovat useimmiten lievempiä kuin lampailla. Taudin tukihoitona annetaan antibiootteja, kipulääkitys ja nesteytys.

– Oireet on tärkeää tunnistaa mahdollisimman aikaisin, jotta tartunnan saaneet eläimet löydetään ja jäljitetään mahdollisimman ripeästi, Rautiainen muistuttaa.

Viereisessä infolaatikossa on listattu taudin oireita, mutta kaikki oireet eivät esiinny samalla eläimellä eivätkä edes samassa karjaossa.

– Samantapaisia oireita voi tulla muissa taudeissa, kuten suu- ja sorkkataudissa, ORF-tartunnassa, sorkkamädässä tai auringoihottumassa. On tärkeä selvittää oireiden syy.

Sinikielitautiepäilykset tulee ilmoittaa

virkaeläinlääkärille välittömästi ja noudattaa häneltä saatuja toimintaohjeita. Älä siirrä eläimiä pitopaikasta ilman viranomaisen lupaa.

– Vaikka vain pikkuisen epäilisit, soita eläinlääkärille, koska silloin myös vastuu siirtyy viranomaisille, Rautiainen neuvoo.

– Olisi katastrofaalista, jos tauti leviää Suomeen. Otetaan BT kiinni ennen kuin se leviää lisää.

KIRJOITTAJA
Anna Kujala

Sinikielitaudista Ruokaviraston sivuilla:

<https://www.ruokavirasto.fi/elaimet/elainten-terveys-ja-elaintaudit/elaintaudit/usealle-elainlajille-yhteiset-taudit/sinikielitauti-eli-bluetongue/>

Aluehallintovirastojen kirjaamojen yhteystiedot:

<https://avi.fi/asioi/viranomainen/asiointipalvelut/kirjaamopalvelut>

Eläinten terveys ETT ry:

<https://www.ett.fi/>

Lisätietoa sinikielitaudin levinneisyydestä:

https://food.ec.europa.eu/animals/animal-diseases/surveillance-eradication-programmes-and-disease-free-status/bluetongue_en

Ruotsin ajankohtainen tilanne:

<https://www.sva.se/amnesomraden/smittlage/smittlage-for-blatunga/>

Tanskan ajankohtainen tilanne:

<https://en.foedevarestyrelsen.dk/animals/animal-health-/animal-diseases/bluetongue>

Norjan ajankohtainen tilanne:

<https://www.vetinst.no/dyr/sau/status-blatunge-i-norge>

Iso-Britannian ajankohtainen tilanne:

<https://www.gov.uk/government/collections/bluetongue-information-and-guidance-for-livestock-keepers>

Alkutuotannon parhaat käytännöt hyödyttävät ketjua

Parhaat käytännöt –käsitteen (best practices) taustalla on elintarvikeketjun laadunvarmistukseen kehitetty kriittisten hallintapisteiden valvonnan järjestelmä (HACCP). Laatua valvotaan niissä hallintapisteissä, joissa vaarojen riski on tunnistettu suureksi.

Vaaroja on kyettävä mittaamaan ja niille on voitava asettaa kriittinen raja-arvo, jota valvotaan. Jos raja-arvo ylittyy, täytyy käytössä olla korjaava toimenpide, jotta tuotteet olisivat jälleen turvallisia. Kriittisten hallintapisteiden valvonnessa ei olisi mieltä, ellei laatua pyritäisiin samaan aikaan varmistamaan kaikissa niissä työvaiheissa, joilla on suurin vaikutus ketjun turvalliseen toimintaan ja lopputuotteen laatuun.

Juuri tällaisiin keskeisiin työvaiheisiin on mahdollista määrittää parhaita käytäntöjä, joita useimmat saman alan yritykset voivat hyödyntää ja soveltaa omassa toiminnassaan. Koko toiminta kuvataan yrityksen omavalvontasuunnitelmassa.

Lammasmaailman innovoima Lammasterveys 2020 –ohjelma perustuu samantapaiseen ajatteluun (vrt. Eläinlääkäripäivien posterit vuodelta 2022). Siinä uuhenvuosi-prosessi on purettu seitsemään osaprosessiin, joista jokaiselle on määritetty syötteet ja avaintuotokset, jotka ovat myös oleellisen tärkeitä laadunvarmistuspisteitä. Niitä mitataan ja niille on mahdollista asettaa tilakohtaisia tavoitteita ja raja-arvoja. Avaintuotosten saavuttamiseen liittyy tukitoimintoja, joille on mahdollista määrittää parhaat käytännöt.

Hyvä lammas 2.0 –hanke keskittyy laadun varmistamiseen ja parhaisiin käytäntöihin

Ruokavirasto on myöntänyt Lammasmaailma Oy:lle valtionavustusta vuosille 2024–26 ruokaketjun toiminnan edistämiseksi. Lammastalouden alkutuotannon kestävyys näkyväksi –hanke (HYVÄ LAMMAS 2.0) kehittää lammastiloille toimivan laatu-järjestelmän, joka pohjautuu uuhenvuo-

si-prosessiin. Prosessiajattelussa eläintauteja ehkäistään vaikuttamalla ongelmien juuri-syihin ja hyödyntämällä oleellisen tärkeissä laadunvarmistuspisteissä parhaita eläintenhoitokäytäntöjä. Samalla lammastilojen tuottavuus paranee, kun tautien aiheuttama lisätyö, kustannukset ja tuotantotap-piot vähentyvät ja työ ja tuotantopanokset kohdistetaan oikeisiin asioihin.

Lammasmaailman lisäksi hanketoimijoi-ta ovat Lallin Lammas Oy, Suomen Lammassosuuskunta, Vainion Teurastamo Oy ja Veljekset Rönkä Oy sekä kuusi lammastuottajaa.

Hankkeessa on kolme välitavoitetta:

1. Hyvä tapa toimia lammastilalla –laatu-käsikirja lampaiden terveyden ja hyvinvoinnin varmistamiseen ja tuotannon ammattimaisuuden ja kannattavuuden nostamiseen.

2. Parhaat käytännöt –ohje laatu-järjestelmän tärkeimmille tukitoiminnoille.

3. Regeneratiivisen viljelyn mahdollisuudet osana lammastilan laidunnussuunnitelmaa ja lammastilan laatu-järjestelmää.

Hankeryhmä tulee laatimaan Parhaat käytännöt –ohjeen seuraaville laatu-järjestelmän tukitoiminnoille:

(1.) Uuhien kuntoluokittaminen. Uuhien ryhmittely ruokintaryhmiin.

(2.) Parhaimman säilörehun analyysi, ruokintasuunnitelma.

(3.) Laidunnussuunnitelma (laidunhygieniä, laidunten lohkominen, eläinten siirrot).

(4.) Lammastilan tautisuojaus, ostoeleäinten karanteeni ja sopeutus.

(5.) Lampolan olosuhteet, erityisesti karitsointiajan tilantarve, vedenannostelu, kuivitus.

(6.) Siitospässien kunnan tarkastus kaksi kuukautta ennen astutuskauden alkua. (7) Karitsoiden punnitus ja teuraskypsyyssarviointi.

Eero ja Johanna Rautiainen,
Lammasmaailma Oy

**Lue tarkemmin
hankkeen kotisivuilta
ja liity hankkeen
postituslistalle:**

<https://hanke.lammasmaailma.fi/>

Myös me teemme oikeita asioita oikeaan aikaan.

Valtakunnallisilla Lammaspäivillä päädyttiin julistamaan alalle hätätila. Asiasta tehtiin STT:n kautta jakeluun lähtenyt alla oleva mediatiedote.

Lammassektori julisti hätätilan

Lammastalous on vakavassa kriisissä. Lammaskäki kokoontui viime viikolla Valtakunnallisille Lammaspäiville Hämeenlinnaan ja päätyi julistamaan alalle hätätilan. Suomessa karitsanlihantuotanto on laskenut noin 30 prosenttia viidessä vuodessa, ja omavaraisuusaste on vajonnut 60 prosentista noin 45 prosenttiin. Tuotanto on saavuttanut kriittisen pisteen.

Koko lammasketju ahdingossa

Tuotantomäärien laskun vuoksi koko lammasketju, mukaan lukien teurastamot, kehäämöt ja nahkajalostamot, on uhattuna. Teurastettavien eläinten saatavuushaasteiden takia lammasteurastamoiden toimintaedellytykset ovat kiristyneet. Hallitusohjelman vastaisesti yhä kohoavat hallinnolliset kustannukset ja tiukkeneva sääntely uhkaavat alkutuotantoa ja yrityksiä: eläinrekisteri-, elintarvikehuoneisto-, lihan tarkastus- ja valvontamaksut rasittavat yritysten jo valmiiksi heikkoa talustilannetta entisestään. Valvontojen määrä tulisi suhteuttaa toiminnan laajuuteen ja riskeihin nykyistä paremmin. Hallinnolliset kulut tuotettua lihakiloa kohti ovat kohtuuttoman korkeat. Supistunut lammassektori ei riitä enää kattamaan ylipaisuneen byrokratian kuluja.

Suomen viimeinen lampaantaljoihin keskittynyt nahkamuokkaamo on lopettamassa juuri toimintansa, ja viimeinen lampaan nappanahkoja muokkaava yritys hakeutui konkurssiin. Myös villalankoihin keskittyneet kehräämöt ovat ahdingossa.

Kaikkia keskeisiä lammastalouden tukia on leikattu samalla kun tuotantokustannukset ovat kohonneet. Tuottajahinnat ovat

vastaavasti hieman nousseet, mutta se ei riitä kompensoimaan alentunutta kannattavuutta. Lisäksi alentuneen maksukyvyn vuoksi kuluttajamarkkinoilta on vaikeaa saada sitä hintaa, joka kattaisi ketjun kulut.

Huoltovarmuus ja luonnon monimuotoisuus uhattuna

Lammas on erinomainen huoltovarmuusseläin, joka tuottaa lihaa, villaa ja taljoja. Nyt lammassektoria ollaan kuitenkin ajamassa suuntaan, joka on täysin päinvastainen nykyisen huoltovarmuustarpeemme kanssa.

CAP-suunnitelma ja biodiversiteettistrategia painottavat ympäristötoimia, joiden ylläpitämisessä lammas on keskeinen eläin. Yhden Suomen uhanalaisimman luontotyypin, perinnebiotooppien, hoitoon keskittyneiden ympäristösopimusten tulkinat ovat kuitenkin kiristyneet voimakkaasti. Tämän takia luonnonlaidunten määrä laskee, vaikka Suomi on sitoutunut lisäämään laitumia luontokadon hillitsemiseksi.

Myös ainutlaatuisien alkuperäisten lammaskätkien säilytys ja geenipoolin turvaaminen on uhattuna lammasmäärien laskiessa rajusti. Kaikki kolme alkuperäisrotuam-

me, suomenlammas, kainuunharmaa ja ahvenanmaanlammas, ovat vaarassa. Tämä siitä huolimatta, että alkuperäisrotuisten eläinten säilyttäminen osana maataloustuotantoa on kansainvälisiin sopimuksiin pohjautuva kansallinen velvollisuus.

Välitön reagointi tarpeen

Petojen yliote lammastiloista on yksi keskeisimmistä juurisyistä hätätilan taustalla. Se heikentää kannattavuutta ja uhkaa alkuperäisrotujen geenipoolia sekä lammastalouden kiinnostavuutta tuotantosuuntana. Petovahinkojen aiheuttama henkinen kuormitus johtaa yhä useammin tuotannosta luopumiseen. EU:n kautta mahdollisesti saatava muutos parempaan tapahtuu liian hitaasti, ja yhteiskunnan vastaantulo on riittämätön. Tiukentuva byrokratia ja alaa koskevat tukileikkaukset sekä kohonneet tuotantokustannukset ja viranomaismaksut lisäävät taloudellista ahdinkoa. Hätätilajulistuksensa myötä lammasketju edellyttää päättäjiltä välittömiä toimia suomalaisen lammastalouden pelastamiseksi!

SLY:n hallituksen märepalat

SLY:n syyskokouksessa Hämeenlinnassa tehty lammastalouden hätätilajulistus oli idea paikallaan tähän hetkeen.

Media kiinnostui välittömästi elinkeinomme syvästä ahdingosta. Suuri yleisö ei yleensä tiedä pienen alamme huolien, sen

vuoksi nämä räväkät ulostulot ovat niitä joista media on kiinnostunut. Ja helppo on antaa medialle faktoihin perustuvia tietoja viime aikaisista leikkauksista, kustannusten nousuista, ja byrokratian lisääntymisestä.

Lausuntopyynnöt ovat kuuluneet aktiivisesti ohjelmaan lähes viikottain, ja kiitettävästi niihin on vastattu. Vaikka välillä tuntuu että lukeeko niitä ajatuksella kukaan, kun vertaa siihen kuinka paljon muutoksia lausunnoilla on saatu aikaan? Mutta lausuntopyyntöihin vastaaminen

on kuitenkin yksi hallituksen tärkeistä tehtävistä.

Vuodenvaihteessa aloittaa uusi hallitus puheenjohtaja **Juha Tähkämaan** johdolla. Haluan kiittää hallitusta näistä kolmesta vuodesta, jotka sain olla mukana, voin vain todeta että Suomen Lammasyhdistys on jatkossakin tosi pätevässä käsissä ja sillä on korvaamaton tahtotila toimia puoleuttomasti, ja ajaa kaikkien jäsentensä etua tasapuolisesti.

KOONNUT **Janne Jokela**

ProAgria jakoi tuotosseurannan parhaille tiloille kunniakirjat. Kunniakirjan saaneista paikalla olivat (oikealta) Mari Seppälä, Sari Witka, Simo Havia, Sirpa Tyrväinen ja Nina Snellman. Kuvassa myös Milla Alanco-Ollqvist ja Janne Jokela.

Oikealla yhdistyksen uusi puheenjohtaja Juha Tähkämaa, hänen vieressään toiminnanjohtaja Marjo Simpanen, puheenjohtajan pestin jättävä Janne Jokela, sekä hallituksessa pitkään toiminut Mikko Idlax. Kuvassa myös hallituksen jäsenet Anniina Holopainen ja Nina Snellman.

Valtakunnalliset lammaspäivät – SLY:n syyskokous

Suomen Lammasyhdistyksen sääntömääräinen syyskokous pidettiin Lammaspäivien yhteydessä Hämeenlinnassa 29.10.2024. Kokouksen avasi yhdistyksen puheenjohtaja Janne Jokela, minkä jälkeen kokouksen puheenjohtajaksi valittiin Jarmo Latvanen.

Ennen varsinaisten kokousasioiden käsitelyä kuultiin kolme alustusta. Ensimmäisenä alustuksena lampaisten jalostusvaliokunnan puheenjohtaja **Susanna Nuutinen** ja sihteeri **Marjo Simpanen** kertoivat jalostusvaliokunnan toiminnasta, jalostuslampolahausta ja jalostuslampoloille asetetuista vaatimuksista. Lisäksi esiteltiin jalostuslampoloiden esittelysivuja Lammasyhdistyksen kotisivuilla sekä jalostuslampoladiplomia ja -sertifikaattia. Samassa yhteydessä kiitettiin myös **Paula Kiiskeä**, joka on juuri luopumassa lampaista. Kiiskan Prellun tila on tehnyt pitkän ja erittäin merkittävän uran texeleiden jalostuslampolana. Jalostusaiheesta siirryttiin lammastalouden tulevaisuuden mahdollisuuksiin, ja seuraavina kuullut esitykset koskivat aurinkovoimala-alueiden hoitamista lampaita laiduntamalla. Tiivistelmä esityksistä löytyy viereiseltä sivulta..

Alustusten jälkeen oli palkitsemisten vuoro. Vuoden Lammastilana 2024 palkittiin Tolvilan kartanon lammastila Akaasta. Tilan esittely löytyy tämän lehden sivulta 22–23. Tolvilan kartanon isännän **Jarmo Latvasen** palkitsemisen jälkeen ProAgrian **Milla Alanco-Ollqvist** ja SLY:n **Janne Jokela** jakoivat vuoden 2023 tuotosseurannan parhaiden tilojen kunniakirjat.

Sääntömääräisissä asioissa hallituksen esitykseen 460 euroa ylijäämäisestä talousarviosta lisättiin kokouksen yksimielisellä päätöksellä 1000 euroa hallitusten jäsenten kokouspalkkioihin, jolloin päädyttiin hyväksymään 540 euroa alijäämäinen talousarvio vuodelle 2025. Samalla hyväksyttiin nykyistä toimintaa myös ensi vuonna jatka-va toimintasuunnitelma.

Henkilövalinnoissa hallituksen varsinaisista jäsenistä erovuorossa olivat puheenjohtaja **Janne Jokela**, jo täydet kaksi kautta hallituksessa istunut **Mikko Idlax** (II-alue) sekä **Sanni Kaitamäki** (III-alue). Puheenjohtajan paikasta käytiin vaali, kun ehdolle saatiin kolme erinomaista ehdokasta: nykyinen varapuheenjohtaja **Juha Tähkämaa**, entinen pitkäaikainen hallituslainen **Sirpa Tyrväinen** sekä laaja-alaisuudellaan hengästyttävä **Kristiina Liinaharja**. Ehdokkaat esittäytyivät ja vastasivat jäsenistön heille esittämiin tiukkoihin kysymyksiin. Tämän jälkeen suoritettiin suljettu lippuäänestys, ja äänen laskennan jälkeen uudeksi puheenjohtajaksi kukitettiin Tähkämaa 21 äänellä. Liinaharja sai 14 ääntä ja Tyrväinen 10 ääntä.

I-alueelta Tähkämaan tilalle hallituksen varsinaiseksi jäseneksi nousee nykyinen varajäsen **Nina Snellman**, ja varajäseneksi valittiin **Kristiina Liinaharja**. II-alueelta hallituksen varsinaiseksi jäseneksi valittiin **Maija Knuuttila** ja varajäseneksi **Päivi Väinölä**, III-alueelta varsinaiseksi jäseneksi nousee nykyinen varajäsen **Kaj Sjögård**, ja varajäseneksi valittiin **Eemeli Piesala**. Jalostusvaliokunnasta erovuorossa oli tuontiroitujen edustaja **Katja Syrjälä**, jonka tilalle valittiin **Sarita Mikkonen**. Lisäksi jalostusvaliokunnan puheenjohtajana toiminut **Susanna Nuutinen** ja lampurijäsen **Helinä Leppänen** halusivat vaihtaa keskenään

rooleja. Syyskokous vahvisti vaihdon, eli jatkossa Leppänen toimii jalostusvaliokunnan puheenjohtajana ja Nuutinen lampurijäsenenä.

Ruokaviraston Lammas- ja vuohirekisterin yhteistyöryhmän lampuriedustajaksi vuodelle 2025 valittiin **Juha Tähkämaa**. MTK:n Lammasperkoston edustajan valinta jätettiin hallituksen päättäväksi, pääsääntöisesti edustajana on ollut SLY:n puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja.

Tilintarkastajaksi valittiin **Eva Hiltunen** (HT, P. Packalén Oy) ja toiminnantarkastajaksi **Eliisa Malin**. Varatilintarkastajaksi valittiin **Juha-Matti Salminen** (HT, P. Packalén Oy) ja varatoiminnantarkastajaksi **Mika Malin**.

Lisäksi päätettiin, että yhdistyksen kokouskutsut julkaistaan edelleen vuonna 2025 Lammaset & vuohi -lehdessä sekä yhdistyksen verkko- ja Facebook-sivuilla.

Muissa asioissa käsiteltiin **Kaarin Knuuttilan** ja Suomen Teurastamoyrittäjät ry:n esityslistalle nostamaa ongelmaa jatkuvasti kasvavista viranomaismaksuista. Aihe kirvoitti vilkasta keskustelua kotimaisen lammastalouden nykytilasta ja viranomaisen suunnalta tulevasta jatkuvasta ahdingon lisäämisestä. Lopputulemana päätettiin julkaista mahdollisimman laajaan levitykseen ja erityisesti päättäjille suunnattu alan hätätilajulistus. Julistuksen valmistelua varten muodostettiin työryhmä, johon valittiin mukaan **Janne Jokela**, **Juha Tähkämaa**, **Pia Parikka**, **Anniina Holopainen**, **Jarmo Latvanen**, **Kaarin Knuuttila** ja **Marjo Simpanen**. Hätätilajulistus löytyy sivulta 9.

KIRJOITTAJA **Marjo Simpanen**
KUVAAJAT **Anna Kujala**
ja **Milla Alanco-Ollqvist**

KUVA: Tiina Jokela

Aurinkolaidunnus on kiinnostava mahdollisuus lampurille

Investoinnit aurinkovoimaan tarjoavat viljelijöille uusia mahdollisuuksia – sille on nimikin: aurinkomaatalous. Lampuri **Tiina Jokela** kertoi Hämeenlinnaan kokoontuneelle lammasyönteille kokemuksistaan aurinkopuiston laiduntamisesta lampailta.

Mäkelän Lammastila sijaitsee Puukonsaassa, Hirvensalmella. Tiina Jokela oli lähes alusta alkaen mukana kun Solarigo Oy:n Hirvensalmen Pöyrynwattilan aurinkopuistoa rakennettiin. Hänellä oli pula laidunmaasta, jonka takia hän itse otti yhteyttä energiayhtiöön kysyäkseen yhteistyömahdollisuuksista kun kuuli, että aurinkopuistoa suunnitellaan.

Kun aurinkopuistoa laidunnetaan, se on lampaan kautta edelleen myös ruoantuotannossa.

– Laidunnuksesta on imagoetua energiayhtiöllekin. Minusta tämä on plus-plus-tilanne kaikille osapuolille, Jokela sanoo.

Noin 6 hehtaarin kokoinen aurinkopuisto valmistui heinäkuun puolessa välissä. Jokela hoiti keväällä alueen kylvöt, Solarigo maksoi nurmisiemenet. Laiduntamista kokeiltiin ensin osalla alueesta pienellä eläinmäärällä, ja myöhemmin suuremmalla alueella 45 uuhella. Pilotointi oli onnistunut ja jatkosta on sovittu.

Jokela kertoo nostaneensa vastuuvakuutuksen korvausmäärää varmuuden vuoksi.

– Aurinkopaneelit ovat aika matalalla, noin 70–100 senttiä maanpinnasta, mutta

en ole nähnyt että lammas olisi hypännyt paneeleita vastaan. Yksi pieni johto on irronnut.

Paneeleista on myös hyötyä, koska ne muodostavat sääsuojan lampaille.

– Olen huomannut, että lampaat syövät kuumina päivinä enemmän päivälläkin paneelien varjossa.

Lampaille räätälöityä

Aurinkopuistot sopivat aitojensa puolesta hyvin laidunnukseen. Hirvensalmen aurinkopuistoa ympäröi korkea teollisuusaita, ja aidan alapuolelle on Jokelan toiveesta työnnetty vielä mursketta.

Jokelalla on alueelle oma avain, ja lupa kulkea siellä kuten haluaa. Sisään pääsee kahdesta autolla kuljettavasta portista. Niiden sisäpuolelle on Jokelan ehdotuksesta tehty erillinen aitaus, joka estää lampaita karkaamasta kun autoportti on auki.

– Oli hyvä että olin mukana kun aluetta suunniteltiin ja pystyin vaikuttamaan. Sain alueelle myös verkkovirtapistokkeen, seläistä ei normaalisti asenneta, Jokela kertoo.

Vesi annetaan lampaille astioissa. Paneeleista olisi periaatteessa myös mahdollista kerätä sadevesi kouruilla juomavedeksi.

Vuosisadan tilaisuus?

Tiina Jokelalla on energiayhtiön kanssa viherpalvelusopimus, jossa on sovittu, että hän huolehtii että kasvuston korkeus ei ylitä aurinkopaneelien alareunaa. Tämän voi

toteuttaa joko laidunnuksella tai niittämällä. Niitosta on sovittu erillinen tuntihinta.

Anniina Holopainen Suomen Lammassosiuskunnasta kommentoi, että aurinkolaidunnuksessa korvaukset ovat tapauskohtaisia.

– Korvaukset vaihtelevat 400 eurosta 1000 euroon hehtaarilta kuukaudessa. Korvaukseen vaikuttaa esimerkiksi alueen sijainti ja koko.

Hän korostaa, että vastuuvahinkoasioista on syytä sopia tarkasti.

Koska kyseessä on kaikille uusia asioita, aurinkolaidunnuksesta ei mainita maataloustukien yhteydessä.

– On mahdollista että laidunnuksesta voisi saada peltotukia, mutta minun tiedoksani ei ole yhtään tällaista hakemusta.

Holopainen toteaa, että aurinkopuistoissa laiduntaville lampaille on kysyntää. Väite saa tukea Ilmatar Energy Oy:n vastuullisuuspäällikkö **Cecilia Hertzbergiltä** ja aurinkoenergiainsinööri **Anssi Duktigiltä**. He kertoivat, että yrityksessä parhaillaan hahmotellaan konseptia aurinkopuistojen laidunnukseen ja viljelykseen.

– Tässä ollaan uuden äärellä. Selvityksen alla on esimerkiksi mitä ja miten alueella voi viljellä ilman että se vaikuttaa paneelien paalutukseen esimerkiksi lisääntyneen roukimisen kautta.

KIRJOITTAJA

Anna Kujala

Epätavallisempia lammasrotuja ja linnanvallie

Valtakunnallisten lammaspäivien retkipäivään mahtui neljä kohdetta: Pekkola tila, Tiirinkosken tila, Wetterhoff ja Hämeen linna.

Pekkolan tila: hiilensidontaa ja maitolampaita

Tällä hetkellä lypsissä on 35 uuhia.

Lypsyhuoneen varustus on hankittu pääosin käytettynä ja muokattu lampaille sopivaksi.

Täyden bussin purkaminen matkustajista vie aikansa, ja vielä enemmän aikaa kuluu, ennen kuin kaikki ovat vetäneet suojavaatetuksen päälleen. Mutta sen jälkeen päästäänkin tutustumaan päivän ensimmäiseen kohteeseen, Hauholla sijaitsevaan Pekkolan tilaan.

Siri Taalas ja **Jani Pekkola** kertovat, että kyseessä on perinteinen tila, jonka juuret ulottuvat ainakin 1700-luvulle. Peltoja on viljelyssä 106 hehtaaria, joista omia peltoja on noin 65 hehtaaria. Tilaan kuuluu myös metsää. Metsälaitumia on 23 hehtaaria, joista nykyään on tukikelpoisia 13 hehtaaria.

– Lypsykarjasta luovuttiin vuonna 2005, ja hankimme suomenlampaita lemmikeiksi, Siri kertoo.

Lammastuotanto kasvoi ja ammattimaistui. Sirin kiinnostus maitoon johti alan koulutukseen ja lampaanmaidontuotantoon. Ennen kuin kurkkaamme lampoloihin, eli vuonna 2019 rakennettuun lampolaan ja vuonna 1935 rakennettuun peruskorjattuun navettaan, joka toimii toisena lampolana, katsastetaan nurmipelto. Tila on ollut mukana Carbon Action -hankkeessa alusta alkaen.

– Pyrimme tiheään nurmikasvustoon ja käyttämään monipuolisesti erisukuisia

Tilalla panostetaan monipuolisiin nurmiseoksiin.

en laidunnusta

kasveja, joilla ruokimme maata, edistämme maaperän mikrobitoimintaa ja sidomme hiiltä, Siri kertoo.

Lajivalikoimasta löytyy esimerkiksi sini- ja rehumailasta valko- ja alsikeapilaa, sikuria, kuminaa, nurminataa ja englanninraihneä. Kylvömääräksi tavoitellaan 30 kiloa hehtaarille.

Timotein ja puna-apilan osuutta on pienennetty, mutta timotein osuutta ei uskalta laskea alle 40 prosentin. Siri mainitsee, että viime talvena nadat kokivat talvituhoja.

– Käytämme kahta eteläisen kasvutyyppin timoteita, Rubiniaa ja Grindstadia, joilla on nopea kasvuun lähtö ja jotka ovat aikaisia. Usein urakoitsija pääsee aloittamaan rehunteon meiltä.

Koska rehuntekoon on riittävästi pinta-alaa, kaksi satoa yleensä riittää. Karkearehun tekee urakoitsija, pois lukien niitot. Myös kerintä on ulkoistettu keritsijälle.

Lampaille annettava vilja, herneet ja härkäpapu saadaan myös omilta pelloilta.

– Annamme lypsissä oleville päivittäin

Kaie Ahlskog (oikealla) kiitti isäntäväkeä vierailijoiden puolesta.

noin 800 grammaa väkirehua. Siitä 500 grammaa annetaan lypsillä ja loput illalla, Jani kertoo.

Maitolammas on helppo lypsettävä

Tilalla on noin 140 uuhia, joista suurin osa on maitolammasristeityksiä. Risteityksissä

on muina rotuina dorper, suomenlammas, texel ja dorset.

Itäfriisiläisten maitolampaiden hankkiminen on vaatinut vaivaa.

– Hankimme ensimmäiset maitolampaat Ahvenanmaalta, ja siitospässin SikkaTaluuta. Ruotsista toimimme 13 uuhia ja 4 ➔

Lammasnurmi

Kestävä ja maittava

Lammas-Extra

Huippulaadukas ja monipuolinen

**Jögeva4-
valkoapila**

Varma valinta

**Frida-
alsikeapila**

Kestävää satoa

NATURCOM

 Aina jyvällä

92400 Ruukki
p. (08) 270 7200
p. (02) 762 6200

www.naturcom.fi

→ pössä, joista kaksi jäi meille. Nämä olivat 75 % maitolampaista, ja lisäksi niissä oli finullia, Siri kertoo.

Keinosiemennys saattaisi olla vaihtoehto, mutta sitä ei ole vielä voitu toteuttaa.

– Maitolampaan siementä ei kerätä valmiiksi, joten tilauksessa olisi ostettava 100 annosta kerralla, Siri mainitsee.

Syy maitolampaiden suosimiseen on niiden korkea maidontuotanto, helppo lypsetävyys ja pitkä lypsyaika.

– Maitolammas on lehmämainen. Se on kapea, korkea ja luiseva, sen lonkkaluut näkyvät kuten holsteinlehmällä, Siri kertoo.

Hyvä maitolammas voi alussa lypsää yli kaksi litraa päivässä, mutta lypsyaikauden edetessä tuotos tasaantuu noin litraan.

Siri mainitsee, että rodun pössit saattavat olla arvaamattomia. Rotu on myös haasteellinen koiralle.

Tilalla karitsoidaan 1–3 kertaa vuodessa, ja monia eri ajankohtia on kokeiltu.

– Lypsämme uuhia korkeintaan 7 kuukautta, ja karitsa saa ottaa omansa sen pari ensimmäistä kuukautta.

Syy miksi emojen annetaan hoitaa karitsansa on omatunto, työmäärä ja raha.

Maito pakkasesta jatkojalostukseen

Uudemman lampolan yhteyteen on rakennettu erillinen lämpöeristetty rakennus lypsä ja maidonkäsittelyä varten.

– Teimme lypsäasemasta hieman suuremman kuin mitä tarvitsimme, jotta siihen tarvittaessa saadaan enemmänkin lypsäpaikkoja. Lähdimme varovaisesti liikkeelle, ja hankimme käytettyjä varusteita, joita olemme muokanneet lampaille sopiviksi, Siri kertoo.

Käytössä on lehmien lypsyaika, johon on laitettu uudet lampaille sopivat lypsimet. Lypsässä olevat uuhet lypsetään kerran päivässä, ja yhden lampaan lypsämiseen kuluu noin minuutti.

Lypsetty maito pakastetaan 10 litran ämpäreissä varastoon.

Tällä hetkellä maito menee suurimmaksi osaksi Ravintola Tilaan. Asiakkaina on myös juustoloita ja ravintola-asiakkaita. Pieniä määriä myydään raakamaitona suoraan tilalta ja kysyntää raakamaidolle olisi laajemminkin.

Vuotuinen maidontuotanto on noin 5000 litraa, joten tilalta lähtee valtava määrä maitoämpäriä maailmalle.

Nykyinen tuotanto, johon kuuluu myös viljanviljely ja koneurakointi tilan ulkopuolella, työllistää sekä Sirin että Janin kokopäiväisesti.

Tiirinkosken tila: affeja, gotteja ja la

Retkipäivän toinen tilakohde oli **Niina Toivosen** ja **Mikko Launun** Tiirinkosken tila Hämeenlinnassa. Tilalla on oma myymälä ja ravintola, Tiirinkosken Tehdas, jossa syötiin maukas keittolounas ja ihasteltiin puodin valikoimaa. Puodissa myydään paitsi tilalla tuotettua naudan- ja lampaanlihaa myös muita elintarvikkeita, sisustustarvikkeita ja vaatteita. Myös tilan omien lampaiden taljat ja villasta kehrätyt langat myydään puodissa, jonka asiakasta moni asuu Helsingissä.

– Tilan päätuote on vilja, eli kaura ja ohra, sekä härkäpapu. Lisäksi meillä on lampaita, yläämankarjaa ja muita tuotteita. Hehtaareita meillä on noin 250, Niina kertoo

Rehut ja kuivikkeet tehdään itse.

Tilalle vuonna 2010 hankitut lampaat olivat saaristolampaista, eli ahvenanmaanlampaita, ja seuraavat lampaat olivat ruotsalaisia turkislampaista. Niina on itse hakenut noin 20 turkislammassuuhia ja pari pössä toiselta tilalta Suomessa.

Yhteensä tilalla on nykyään noin 60 uuhia. Karitsointi on huhtikuussa.

– Vaalimme linjoja, ja saaristolampaista meillä on linjat 1, 2, 4, 8 ja 9.

Niina kertoo, että lammasspuolen tuotteita taljat ovat heille arvokkaimmat, ja

niiden osalta tehdään yhteistyötä Vainion Taljatukun kanssa.

– Koska taljat ovat meille tärkeitä, panostamme lampaisiin joiden väri ja villan laatu sopii taljoihin, eli villa ei saa olla pehmeää. Voimme myydä hyvän gottitaljan 390 eurolla, ja affetaljan 220–250 eurolla.

Laumanvartijakoirat apuna

Alueella liikkuu paljon susia ja ilveksiä, jonka takia lampaita vartioi kolme maremano-abruzzese -rotuista laumanvartijaa.

– Kesäisin lampaat laiduntavat tilan lähipelloilla, joten meille laumanvartijakoirat ovat sopineet hyvin. Olemme onneksi toistaiseksi välttyneet petovahingoilta. Yhden kerran tapahtui vahinko, kun irrallaan ollut naapurin koira oli mennyt lammassaitaukseen ja meidän laumanvartija puri sitä, mutta toisaalta laumanvartija teki siinä vain työtään, Niina kertoo.

Heille laumanvartijakoirista on iso apu.

Koirat ovat talvisin lampaiden kanssa pihapiirissä. Tämä toimii loistavasti, vaikka tilalla liikkuu paljon asiakkaita ja heillä on usein omia koiria mukanaan.

– Mielestäni laumanvartijakoirat kannattaa aina hankkia luotettavalta kasvattajalta, joka on perehtynyt rodun ominaisuuksiin.

Tiirinkosken tilalla panostetaan lampaantaljoihin. Rotuina on ahvenanmaanlammas ja ruotsalainen turkislammas.

laumanvartijoita

Niina Toivonen esitteli tilan toimintaa lammaväelle.

Jalottelutarhassa lampaiden seurassa olleet laumanvartijakoirat pitivät vierailijoita silmällä.

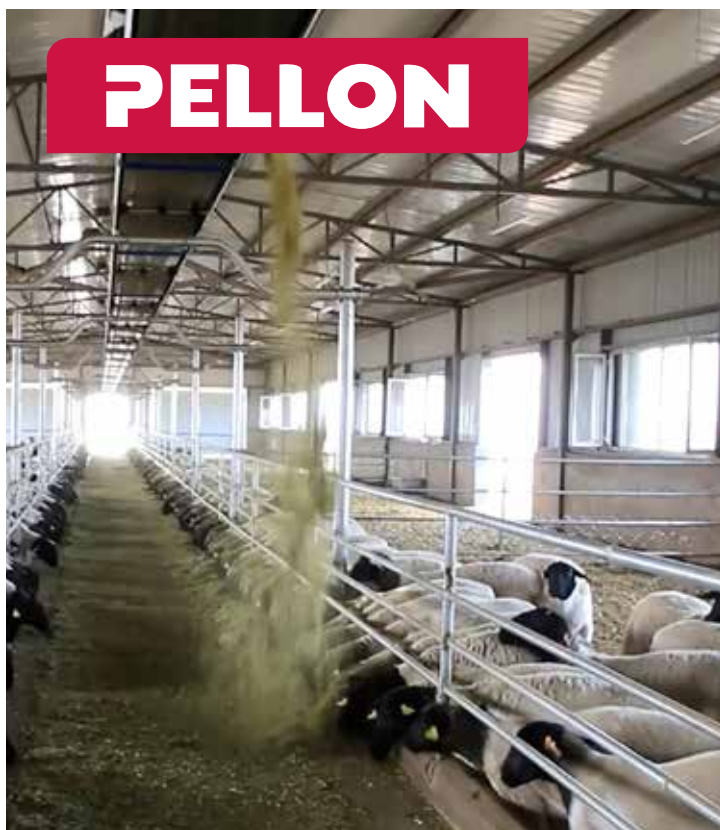
Meidän koiramme tulevat **Petra Fronde-
liuksen** kennel Mareuksesta.

Talvisin lampaat ovat uudisrakennukses-

sa joka on tehty sopivaksi lampaiden käyt-
töön. Pässit ovat toisessa rakennuksessa.

Tiirinkosken jälkeen käytiin Wetterhoff-

illa, siitä vierailusta on erillinen juttu sivulla
34.

FEEDLINE^{e-Pro}

Kunnon ruokinta lampaille ja vuohille

Lisätietoja aluemyyjältäsi: www.pellon.fi/yhteys

Pellon Group Oy | 06-483 7555 | www.pellon.fi

Hämeen linnan vallien laidunnus

Itä-Hämeessä vierailimme vielä Hämeen linnan luona, jossa lampuri **Kristiina Liinaharja** ja maisema-asiantuntija **Auli Hirvonen** (ProAgria Etelä-Suomi / MKN maisemapalvelut ja Lumotaito-hanke) kertoivat miten linnaa ympäröiviä niittyvalleja laidunnetaan. Hämeen linnan rakentaminen aloitettiin jo 1200-luvulla, ja sen ulkopuolisten linnoitusten rakentaminen mukaan lukien Suomen ainoa vesivalihauta 1770-luvun lopulla.

Auli Hirvonen on ollut Hämeen linnan maisemanhoitotyöryhmässä yhdeksän vuotta. Ryhmä suunnitteli linnan vallien hoitoa vuonna 2014, ja seuraavana vuonna tehtiin laidunnuskokeilu, jonka jälkeen Villin Lampaan tilan lampaat laidunsivat valleja menestyksekkäästi kuusi vuotta. Laiduntaminen museokohteessa on haasteellista.

– Paljon on laiduntajan harteilla. Valleja ei saa aidata, joten lampurin on pakko käyttää koira. Kaikkia rinteitä ei voi laiduntaa. Rinteet ovat jyrkkiä, varsinkin pohjoispuolella, ja joitakin alueita on hoidettava ihmisvoimin turvavaljaissa. Olen iloinen, että Krisse saatiin tähän uudeksi lampuriksi ja laidunnus jatkuu, Auli Hirvonen kertoo.

Kristiina Liinaharja on Vekkilän Museotilan yrittäjä. Hän on erikoistunut maisemanhoitopalveluiden tuottamiseen ja eläinkuljetuksiin. Tilan päätuotantosuun-

ta on karitsanlihan tuotanto, osa lihoista myydään suoramyyntinä. Lisäksi myydään taljoja ja lankoja.

Hämeen linnaa hallinnoi Senaatti-kiinteistöt, ja alueen saaminen Krissen luomaluukseksi teetti lakimiehillekin päänavai-
vaa – maatalousviranomaiset, kun halusivat, että Krissellä olisi Hämeen linnaan hallintaoikeus. Asia saatiin lopulta muotoiltua sopimukseen kaikkia osapuolia tyydyttävällä tavalla.

Laidunnusta tehdään kausittain touko- ja syyskuun välisenä aikana.

– Olen täällä aina noin viikon putkeen lampaiden kanssa. Silloin nukun koiran kanssa autossa, Krisse kertoo.

Muutama vaaratilanne on sattunut. Elokuussa yksi laiduntavista lampaista tippui jyrkältä rinteeltä veteen. Lammas ei loukaantunut, ja kaksi pintapelastajaa sai sen nostettua vallihaudasta tikkaiden ja köysien avulla. Kokonaisuudessaan laidunnus uniikilla kohteella on kuitenkin sujunut hyvin.

Lampaat kiinnostavat linnassa kävijöitä, ja alkuperäisrotuna suomenlampaat istuvat kuin nakutettu historialliseen maisemaan. Krisse on panostanut jalostuksessa sekä villaan että lihaan. Jalostustavoitteena on muun muassa, että villa-arvostelun keskiar-

Näitä penkereitä on laidunnettu menneenä kesänä lammassoimin. Lisäksi lampuri on siistinyt syömättömäksi jääneitä kohtia viikatteella.

vo on noin 4 ja kiillon on oltava 5 jatkoon valituilla eläimillä, ja ruhon vähintään O.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Anna Kujala

Lammaspäivien Hämeäläisen illanvieton tuotto ohjattiin kaikkineen Suomen Keritsijät ry:n MM-joukkueen kisamatkakassaan.

PÄÄSPONSORIT:

Muhniemen Lahtivaja

Lammasta lautaselle
Karitsaa kaikkiin keittiöihin

Tomi Tuura Ky

Eläinkuljetuksia kautta maan
puh. 0400 789183

Vekkilän Museotila

Auli Hirvonen (vasemmalla) ja Kristiina Liinaharja kertoivat uniikin, historiallisen ympäristön laiduntamisesta.

Kotieläintuotannon tulevaisuus ja lammajalostuksen mahdollisuudet

Valtakunnallisten lammaspäivien seminaarin teemana oli jalostus. Helsingin yliopiston kotieläinjalostuksen professori **Pekka Uimari** kertoi tulevaisuuden kotieläinjalostuksesta. Kotieläintuotantoon vaikuttavat muuttuvat olosuhteet, kuten ilmaston lämpeneminen ja kuluttajien suhtautuminen eläinproteiineihin ja lihantuotantoon liittyviin hyvinvointi- ja eettisiin kysymyksiin.

– Kuluttajien kosketuspinta kotieläintuotantoon on heikko. Voidaan mahdollisesti ajatella, että tuotantoelämällä tulisi olla mahdollisuus elää koko elämänsä, kuten koiralla tai kissalla, Uimari sanoi.

Vaikutuksia on myös eri eläintuotteiden hinnalla sekä tuotantomaiden hintaeroilla, sekä EU-tuilla – mistä maksetaan ja mihin kannattaa jalostuksessa panostaa?

– Lihantuotanto voi vuonna 2050 olla tupakointiin verrattava eettinen kysymys, eli onko lihantuotanto hyväksyttävää. Tämä riippuu myös vaihtoehtoista. Lyökö keinoliha itsensä läpi ja tuleeko solumaataloudesta kannattavaa, Uimari pohti.

Alan sisällä tapahtuu muutoksia: yrittäjyys on suuremmassa roolissa ja tilakoko kasvaa.

– Lisääntykö monimuotoisuuden rooli, esimerkiksi maisemanhoito ja biodiversiteetin ylläpitäminen? Entä miten paljon EU:n politiikka ohjaa tuotantoa määrätty ympäristökysymyksiin?

Lammastalous voi olla pää- tai sivuelinkeino, ja on mahdollista valita niin rotu kuin pääasiallinen lopputuote, esimerkiksi liha tai villa, johon jalostuksella panoste-

Pekka Uimari.

taan.

Uimari puhui jalostuksen työkaluista ja saavutettavista hyödyistä: jalostuksen tavoitteiden asettelusta, jalostusarvoihin perustuvasta perinnöllisesti parhaiden eläinten valinnasta, paritusjärjestelmän optimoinnista esimerkiksi pässirenkaiden ja keinosiemennyksen avulla sekä populaation tilan seuraamisesta, eli populaation perinnöllisen edistymisen seuraamisesta ja monimuotoisuuden turvaamisesta.

– Jalostuksen tulisi olla kokonaisvaltaista, ja kokonaisindeksissä tasapaino, hän totesi.

Jalostuksen hyöty kumuloituu sukupolvelta toiselle, eli seuraavan sukupolven tulisi olla edellistä parempi vaikkapa kasvunopeudessa, teurasruhon koossa tai painossa.

– On myös hyötyjä joita on vaikeampi mitata. Esimerkiksi kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistymiselle on vaikea määrittää taloudellista arvoa, hän sanoi.

Tulevaisuuden jalostuskenaarioista Uimari mainitsi genomien perusteella tehtävän jalostusvalinnan sekä geenieditoinnin.

– Yhden emäksen muutoksella DNA:ssa voi olla merkittävä vaikutus eläimen taudinvastustuskykyyn. Esimerkiksi Norjassa vuohen mutaatio suojaa eläimiä prionitauti scrapielta. Jos populaatiossa on tietyn variantin kantajia, niitä voidaan suosia jalostusvalinnassa. Geenieditoinnilla tämä variantti on siirretty myös ranskalaiseen alpinerotuiseen vuohen EU:n Rumin-gen-projektissa, Uimari kertoi.

Samassa projektissa ollaan siirretty Karibian alueen nautaroduilla esiintyvää SLICK-mutaatiota lampaille. Mutaatio

auttaa eläintä selviämään kuumissa olosuhteissa.

EU:n lainsäädäntö ei nykyisellään mahdollista genomieditoitujen eläinten tuotantoa EU-maissa CRISPR-Cas9-tekniikalla, jota kutsutaan geenisaksiksi.

Myös tekoäly tekee tuloaan maatiloilla ja jalostusohjelmissa.

Geenivarojen säilyntämenetelmiä kehitetään

Juha Kantanen kertoi Luonnonvarakeskuksen geenivarojen kehittämisestä. Hän mainitsi, että SASKY:n tiloissa ollut pässiasema puretaan, ja etsinnässä on korvaava ratkaisu.

Huhtikuussa Luke järjesti Jokioissa NordGen:in NordFrost-projektin työpajan, jossa asiantuntijat harjoittelivat eläinyksilön perimän sisältävän kudospainotteen pakastamista. Eläimen ihon palasta voidaan laboratoriossa kasvattaa sidekudos-soluja joita säilytetään biopankissa. Laboratoriossa sidekudossoluista voidaan kasvat-
taa kantasoluja.

– Tätä tekniikka ei ole vielä hyödynnetty Suomen kansallisessa geenivarojen kehittämisessä, mutta tavoitteena on käyttää tätä säilytysmenetelmää kotieläinten geeniperimän pakastukseen lähitulevaisuudessa, Kantanen kertoi.

Suomenvuohen osalta ensimmäiset alkio-
otat ovat nyt biopankissa. Suomenlampaan ja kainuunharmaasalkioita, jotka on tuotettu Luken laboratoriossa, on myös pakastettu biopankkiin. Tavoitteena on vähintään 200 IVP-alkion, eli koeputkikudelmöitysal-
kion, pakastaminen eri roduista.

Kantanen kannusti tutustumaan Luken sivuilla oleviin pässi- ja pukkikatalogeihin. Näihin on koottu tiedot niiden alkupe-
räisrotuisten pässien/pukkien osalta joista on saatu spermanäytteet, niiden eläinten tiedot, joiden munasoluja ja siittiöitä on käytetty alkio-
tuotantoon sekä geenipankista löytyvien alkioiden laatu-
tiedot.

Lue myös lisäkivesiittiöiden keräämisestä tämän lehden sivuilla 20–21.

Luken pässi- ja pukkikatalogit:

<https://www.luke.fi/fi/documents/passi-katalogi-paivitetty-30102024>

<https://www.luke.fi/fi/documents/pukki-katalogi-paivitetty-30102024>

Lihantuotanto voi vuonna 2050 olla tupakointiin verrattava eettinen kysymys, eli onko lihantuotanto hyväksyttävää. Tämä riippuu myös vaihtoehtoista. Lyökö keinoliha itsensä läpi ja tuleeko solumaataloudesta kannattavaa

Keinosiemennystä Islannissa ja Suomessa

Ulkomaista näkökulmaa seminaariin toi Eyjolfur Ingvi Bjarnason, joka kertoi lampaiden keinosiemennyksestä Islannissa. Islantiin on levinnyt erilaisia lammastauteja tuontilampaiden mukana vuosisatojen saatossa, ja keinosiemennystä käytetään nykyään sekä jalostussyistä että taudinvastustukseen.

Islanti on jaettu 25 alueeseen, jotka on erotettu toisistaan aidoilla tai jäätiköillä, joiden yli lampaat eivät pääse vaeltamaan. Riskialueella oleva tila voi ostaa uuden päs-sin tautipuhtaalta alueelta, tai keinosiemen-tää.

– Tavoitteena on scrapievapaa Islanti vuonna 2044. Riskialueilla yritämme ja-lostaa suojaavaa genotyyppiä populaation mahdollisimman nopeasti.

Bjarnason kertoi, että keinosiemennys on verrattain halpaa. Keinosiemennys maksaa

10,20 euroa per uuhi 1–19 uuhien katraassa. Kustannus laskee mitä enemmän uuhia on. Esimerkiksi yli 100 uuhien katraassa yhden annoksen hinta on tippunut 6,9 euroon.

Lampurit keinosiementävät tuoreella spermalla

Viime vuonna Islannissa keinosiemennettiin 32 000 uuhia.

Lampurit siementävät yleensä itse, ja keinosiemennyksen tulokset ovat parantuneet. Käytössä on niin sanottu shot in the dark -menetelmä, jossa siemenannos viedään siemennyspistoletilla emättimeen mahdollisimman lähelle kohdunkaulaa.

– Tiinehtyvyys on keskimäärin 74 prosenttia, ja vuonuekoko 1,9 karitsaa per siemennys. Omalla tilallani on 83 prosentin tiinehtyvyys, Bjarnason mainitsi.

Siementä kerätään kahdella pääsiasemalla, jotka ovat avoinna joulukuussa. Molemmilla asemilla kerätään spermaa 20–25 pääsistä. Eläinlääkäri varmistaa sperman laadun, jonka jälkeen viisi annosta sisältävä olki laitetaan 30-asteiseen vesikylpyyn ja kahden tunnin kuluttua lämpötila laske-taan 4 asteeseen. Keinosiemennys tehdään pääasiassa tuoreilla siittiöillä 20 tuntia siitti-öiden keräämisen jälkeen. Aamulla kerätty sperma lähetetään viljelijöille aamupäivän aikana.

– Lähes kaikki siementävät kolmen vii-kon aikana joulukuussa. Ensin siemenne-tään 3–4 päivää peräkkäin, jonka jälkeen oma päsä päästetään uuhien luokse.

Uuhilla on luonnollinen kiima. Ennen ensimmäistä siemennyspäivää voidaan käyttää aamupäivällä hännäjäpäsä kiimas-sa olevien uuhien löytämiseksi. Näitä uuhia ei keinosiemenne-tä, koska seuraavana päi-vänä tapahtuva keinosiemennys tapahtuisi liian myöhään.

Eyjolfur Ingvi Bjarnason mainitsee, että keinosiemennystä on kokeiltu myös pakas-tetulla siemenellä, mutta tulokset eivät ole olleet yhtä hyviä.

Dorsetkasvattaja Susanna Nuutinen

kertoi, että heillä Putkisaloon Kartanossa on jalostuksessa kokeiltu sekä elävien pääsien maahantuontia pääsiasemalle että keinosiemen-nystä.

– Putkisalossa on keinosiemen-netty lampaita vuodesta 2007, sil-loin Englannista tuodulla spermalla saimme Suomeen kaksi uutta dor-setsukulinjaa. Vuosina 2013–2020 onnistuttiin HH Embryon kautta ostetulla spermalla tuottamaan neljä uutta dorsetlinjaa, näistä yhdessä englantilainen päsä tuotiin Virosta pääsiasemalle Suomeen.

– Keinosiemennyksen tulokset ovat heikentyneet, mutta en osaa sanoa miksi. Viimeiset keinosiemen-nykset teimme vuonna 2022. Silloin tehtiin 17 siemennystä, ja tulos oli puhdas nolla. Keinosiemennyksen hinta on 80 euroa annos plus muut kustannukset, joten kyllä se kirpai-see jos tuloksia ei saada, Nuutinen kertoo.

Keinosiemennysrutiini

Eyjolfur Ingvi Bjarnasonin tilalla

10.12. klo 8 aamulla: etsitään kiimassa olevat uuhet. Näitä uuhia ei keinosiemenne-tä, koska se olisi liian myöhäistä seuraavana päivänä.

10.12. klo 10 illalla: etsitään kiimassa olevat uuhet. Nämä uuhet siemenne-tään 11.12. illalla klo 18 ja 23 välillä (20 tuntia).

11.12. klo 10 illalla: etsitään kiimassa olevat uuhet. Nämä uuhet siemenne-tään 12.12. illalla klo 18 ja 23 välillä (20 tuntia).

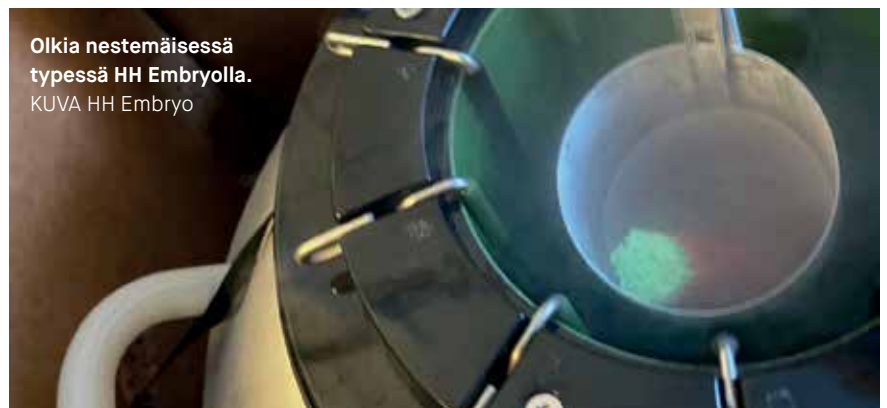
12.12. klo 10 illalla: etsitään kiimassa olevat uuhet. Nämä uuhet siemenne-tään 13.12. illalla klo 18 (20 tuntia).

> Harvinaisten linjojen
suomenlampaat
> Eläinkuljetukset
> Raakataljat Viroon

Krisse Liinaharja 040 590 7826

Olkia nestemäisessä
tyypissä HH Embryolla.
KUVA HH Embryo

Maa- ja metsätalousministeriön erityisasiantuntija **Eero Pehkosen** kertoi APR-sopimusten toteutumisesta. Läsnä-olevilla lampureilla oli monia APR-tukeen liittyviä kehitysehdotuksia ja kysymyksiä. Lampurit kommentoivat muun muassa, että syyskaritsoivat ensikot ovat ongelma, koska ne niin sanotusti tippuvat väliin ja niistä jää tuki saamatta yhdeltä vuodelta. Kommentoitiin myös, että joissakin tapauksissa 14 vuorokauden määräaika eläinten korvaamiseksi on välillä haastavaa. Pehkosen aineistosta ilmeni, että CAP-suunnitelman tavoitteet ovat korkeammalla kuin tukeen liittyneiden määrä.

ProAgrian lammassiantuntija **Kaie Ahlskog** kertoi tilastotietoa eri rotujen tilanteesta. Tuotosseurannassa oli vuonna 2023 606 SS1-pässiä, mikä on parannus verrattuna vuoteen 2015 kun päsejä oli 376. KK1-päsejä oli viime vuonna 110 (135 vuonna 2015) ja AA1-päsejä 12 (95). Karitsoineita SS1-uuhia oli 10 040 kappaletta (11 597), KK1-uuhia 1 136 (1 272) ja AA1-uuhia 180 (1 149).

Tilastojen perusteella suomenlampaalle syntyneiden karitsoiden määrät ovat laskussa.

Risteytyksissä emärodulla on suurempi vaikutus sekä vuonuekokoon että karitsoiden painoon 3 päivän painosta 120 päivään asti.

Teurasluokat ovat parantuneet sekä SS1- että KK1 -rotuisilla että TS2- ja ST2 -risteytyksillä.

Lampuri **Peppi Laine** kertoi Mikkolan tilan risteytystuotannon tuloksista. Tilalla on 200 uuhia ja 350–400 karitsaa vuodessa. Risteytystuotanto perustuu kolmiroturisteytyksiin. Dorsetuuhet risteytetään suomenlammaspässin kanssa. SF2-uuhikaritsat otetaan tuotantouuhiksi, ja SF2-pässit menevät teuraiksi. Findorsetuuhet risteytetään sitten texelpässin kanssa, jolloin saadaan kolmirotukaritsaita teuraaksi.

– Finndorsetit synnyttävät suhteessa enemmän kuolleita karitsoita, mutta toisaalta niille on näppärä adoptoida karitsoita. 60 prosenttia finndorseteista imettää kaksi karitsaa ja 30 prosenttia kolme. Tilalla on myös muita risteytyksiä, esimerkiksi ruotsin turkislammasta x blue texel sekä blue texel x suomenlammas.

ProAgrian lammassiantuntija **Milla Alanco-Ollqvist** kertoi, että NettiKatraalla on noin 350 käyttäjää. Hän kannusti lampureita miettimään omaa visiota ja panostamaan pitkäaikaiseen ja suunnitelmalliseen jalostukseen vision toteuttamiseksi.

ProAgrian lammassiantuntija **Sini Sillanpää** havainnollisti eläinaineksen taloudellista vaikutusta vertaamalla eri uuhia toisiinsa. Hän muistutti, että ilman mitattua tietoa tavoitteet ovat toiveita, ja että jalostusta ei voi tehdä ilman mittausta. Oman rodun potentiaalia voi kartoittaa esimerkiksi vertailemalla omia tietojaan NettiKatraassa valtakunnalliseen tasoon.

Lisäkivessiittiöillä tehostetaan alkuperimän monimuotoisuuden säilyttämistä

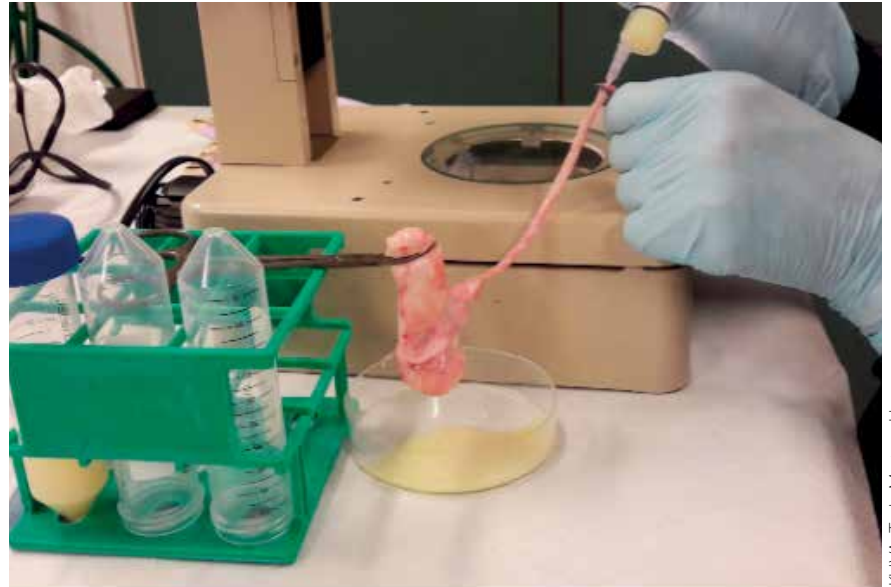
Suomalaisilla pienmärehtijöillä arvokkaita geenivaroja

YK:n Elintarvike- ja maatalousjärjestön tietokannan (www.fao.org/dad-is/data) mukaan Suomen kolmesta alkuperäisestä lammassrodusta vain erinomaisesta hedelmällisyydestään tunnetun suomenlampaan populaatio on elinvoimainen, ahvenanmaanlampaan ja kainuunharmaksen populaatioiden ollessa vaarantuneita. Suomen ainoa alkuperäinen vuohirotu, suomenvuohi, on puolestaan jo hälyttävästi uhanalaistumassa, kun sitä risteytetään nykyisin ulkomaisilla vuohiroduilla.

Suomen alkuperäisten pienmärehtijöiden kasvatusta, jalostusta ja säilytystä perustuvat pääosin eläviin populaatioihin ja luonnollisiin astutuksiin. Ammattiopisto Lappian lampolassa Tervolan Louella on suomenlampaan ja kainuunharmaslampaan elävät geenipankit. Elintärkeässä roolissa alkuperäisten suomalaisten pienmärehtijöiden säilytyksessä ovat yksityiset lammass- ja vuohitallit.

Keinollisen lisääntymisen teknologiat tehostavat perimän monimuotoisuuden säilytystä

Keinosiemennyksen käytön lisääminen mahdollistaisi pössien ja pukkien nykyistä laajamittaisemman käytön myös katraiden välillä. Useamman pössin/pukin käyttö katrasta kohden tehostaisi rotujen perimän monimuotoisuuden säilymistä. Jotta keinosiemennys yleistyisi, edellyttää se paitsi siemennystekniikan rutiinien optimointia

KUVA: Tuula-Marijatta Hamama

Siittiöiden huuhtelu pössin lisäkiveksestä.

pienmärehtijöillä, mutta myös siemennykseen käytettävien sperma-annosten kustannuksiltaan edullista pakastusta. Isoihin märehtijöihin, nautoihin, verrattuna keinollisten lisääntymisteknologioiden hyödyntäminen pienmärehtijöiden jalostuksessa edellyttää kirurgisia toimenpiteitä, joilla voidaan huomioida niiden lisääntymiselinten rakenteen erityispiirteet.

Siemenneste on yleisin nestetyyppien pakastetuista materiaaleista. Suomen maa-, metsä- ja kalatalouden kansallisen geenivaraohjelman puitteissa on pakastettu alkuperäisten lammassrotujen ja suomenvuohen siemenannoksia sekä alkioita. Geneettisen

materiaalin pakastuksella turvataan rotujen perinnöllistä monimuotoisuutta. Rodut menettävät geneettistä monimuotoisuuttaan rajallisen tehollisen populaatiokoon vuoksi, kun sukupolvet vaihtuvat. Alkio- ja siemennestegeenipankeista voidaan palauttaa rodusta hävinnyttä geneettistä variaatiota. Pakastegeenipankki on erittäin tarpeellinen, kun rodusta on menetetty yksilöitä tautiepidemioiden puhkeamisen tai muun katastrofin vuoksi.

Ennen asemalle tuloa jokainen luovuttaja käy läpi karanteenin ja testataan voimassa olevan lainsäädännön edellyttämien tarttuvien tautien osalta. Eläville luovuttajille ke-

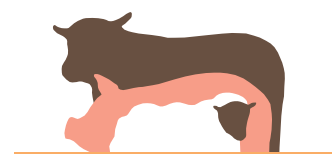
Ostamme kaikenikäisiä lampaita ja vuohia teuraaksi ympäri vuoden.

**Lallin
Lammas**

Teurastus, lihanleikkaus
ja tyhjiöpakkaus
myös rahtityönä

Lallin Lammas Oy
Mikolanlenkki 80, 27730 TUISKULA
Puh. 0400 884 335
asiakaspalvelu@lallinlammas.inet.fi

**KOKO SUOMEN
LAMMASTEURASTAMO**

Tajma

Osto ja palautus
Daniel puh. 045 7342 6730

eräisten lammas- ja vuohirotujen nistä

Siemenneste	Lisä kivessiittiöt
Kallis infrastruktuuri	Halpa infrastruktuuri
Harvat pässit/pukit • Jalostusohjelmat • Geneettinen diversiteetti ↓	Paljon pässettä/pukkeja • Säilytysohjelmat • Geneettinen diversiteetti ↑
Toistuvat keruut • Paljon siemennysannoksia	Vain yksi keruukerta • Rajoitettu määrä siemennysannoksia
Eläintaudit pääosin hallinnassa	Eläintautien hallinta päivitetillä asetuksella siemennesteen tasolle kotimaan-kaupassa

Taulukko 1. Siemennesteen ja lisä kivessiittiöiden käytön mahdollisuudet ja haasteet.

ruita voidaan toistaa lukuisia kertoja. Näin saadaan tuotettua paljon siemennysannoksia. Nykyiset sopimukset siemennesteen keruusta vastaavien asemien kanssa ovat umpeutumassa ja siemennesteen keruun tulevaisuus on auki.

Lisä kivessiittiöt ovat keino tehostaa perimän monimuotoisuuden säilymistä

Lisä kivessiittiöiden keruuteknikka otettiin Suomessa ensimmäisen kerran käyttöön jo 1990-luvulla, kun naudan alkioiden laboratoriotuotannon optimointi aloitettiin Maatalouden tutkimuskeskuksessa (nyk. Luonnonvarakeskus) Jokioissa. Lisä kivessiittiöille olisi edelleen tärkeä käyttötarkoitus geneettisen monimuotoisuuden säilyttämisessä pienmärehitjäpopulaatioissa.

Käytännössä lisä kivessiittiöt kerätään pässin tai pukin teurastuksen jälkeen ja aikaisintaan 7 kk iässä sukukypsyyden saavuttamisen jälkeen. Kivekset irrotetaan ruhosta ja kuljetetaan laboratorioon, jossa lisä kives irrotetaan kiveksen pinnalta ja siittiöt huuhdellaan ulos lisä kiveksestä kaupallisella siemennesteen laimennusnesteellä (kuva). Kerätyt siittiöt voidaan pakastaa käyttölaimennoksen jälkeen nestetyyppihöyrystä kuten tavanomaisenkin siemenneste.

Maa- ja metsätalousministeriö aloitti lisä kivessiittiöiden keruuta ja käyttöä säätelevän asetusmuutoksen valmistelun Suomessa syyskuussa 2022 ja asetusmuutos astui voimaan huhtikuussa 2024. Asetusmuutoksella mahdollistetaan lisä kivessiittiöiden

oiden kuljetus ja säilytys samoissa säiliöissä asemilla kerätyn siemennesteen kanssa. Tarvittavaa logistiikkaa kehitetään lisä kivessiittiöiden saamiseksi kentälle. Asetusmuutoksen mukaan ennen lisä kivessiittiöiden keräämistä ja pakastamista pässi tai pukka ja viisi muuta samassa katraassa elävää yksilöä tulee tutkia seuraavien taudinaiheuttajien varalta negatiivisin tuloksin: *Brucella ovis* ja *Brucella melitensis* -bakteerien sekä Borde- rin tauti -viruksen, jotka kaikki aiheuttavat luomisia. Pässia tai pukkia ei saa käyttää astuttamiseen 30 vrk ennen lisä kivessiittiöiden pakastamista.

Ensimmäinen laboratoriotila lisä kivessiittiöiden keruuta varten rekisteröitiin kesäkuussa 2024 Luonnonvarakeskuksen Jokioisten kampuksella. Ensimmäisen

KIRJOITTAJAT

Jaana Peippo, Heli Lindeberg ja Juha Kantanen

Jaana Peippo työskentelee johtavana tutkijana Luonnonvarakeskuksessa (virkavapaalla 1.5.2021-31.12.2024 Pohjoismaiden Geenivarakeskuksen kotieläinsektorilla).

Heli Lindeberg työskentelee erikoistutkijana Luonnonvarakeskuksessa.

Juha Kantanen on Suomen kansallisen geenivaraohjelman eläingenivarakoordinaattori ja työskentelee tutkimusprofessorina Luonnonvarakeskuksessa.

suomenlampaan pässin lisä kivessiittiöt on pakastettu. Niitä hyödynnetään jatkossa suomenlampaan alkioiden laboratoriotuotannossa.

Menetelmää on jo hyödynnetty myös muiden eläinlajien geeniperimän säilytyksessä. Luonnonvarakeskuksessa asiantuntijat ovat pakastaneet onnistuneesti lisä kivessiittiöitä myös suomenhevosesta, itäsuomenkarjasta, porosta ja maatiaiskukoista. Lisä kivessiittiöiden pakastus on jatkossa tärkeä menetelmä kansallisten eläingenivarojen biopankin kokoamisessa. Keinosiemennysasemalla kerätty siemenneste ja lisä kivessiittiöt ovat toisiaan täydentäviä menetelmiä jalostus- ja säilytysohjelmissa (Taulukko 1).

**Ostamme nautaa, lampaita, ylämaan karjaa ja vuohia
Myös rahtiteurastus ja leikkuu omassa leikkaamossa**

Ilmoita teuraat
tommi.tirkkonen@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 336 7547
tai
www.vainionteurastamo.fi

Kysy lisää leikkuupalveluista
tomas eklund@vainionteurastamo.fi
Puh. 050 557 8877
tai
www.lihatukku.fi

Vuoden lammastila varjelee suomenlampaita

Tolvilan kartanossa vuodenkierto määrittyy pääsiäisen mukaan, sillä tilan koko tuotanto myydään suoraan asiakkaille omasta myymälästä.

Vuoden lammastilana palkittiin tänä vuonna luomu suomenlampaita kasvattava Tolvilan kartano Akaasta.

Lampuri **Jarmo Latvasen** luotsaamalle tilalle tulivat ensimmäiset lampaat vuonna 2007 maisemanhoitajiksi. Kokonaan lammastilaksi ja luomuun tila siirtyi vuonna 2012. Enimmillään uuhia on ollut 250, nykyisin määrä on noin 150.

Rotuvalinta oli alusta lähtien suomenlammas.

– Muita ei tänne historialliseen ympäristöön harkittukaan, Latvanen kertoo.

”Liputan alkuperäisrotujen puolesta. Niiden liha vetoaa myös sellaisiin asiakkaisiin, jotka eivät esimerkiksi arvosta eläinten runsasta jalostamista. Alkuperäisrotujen asema on nousemassa koko Euroopassa.”

Karitsointeja on kahdesti vuodessa ja koko vuodenkierto suunnitellaan pääsiäisen mukaan. Tila myy kaiken tuottamansa lihan suoraan asiakkaille oman tilamyymälän, Paimenen makasiinin, kautta. Ravintolamyynä loppui jo ennen koronapandemiaa, koska tuotanto ei riittänyt kaikkeen.

Puotia pidettiin aiemmin auki kerran kuukaudessa, nykyisin hieman harvemmin. Myyntipäiviin osallistuu myös muita paikallisia myyjiä ja asiakkaat pääsevät tutustumaan myös lampaisiin.

– Haluamme tarjota kokonaisen elämyksen, Latvanen kertoo. Hän on tutustunut vuosien varrella moniin asiakkaisiin, ja osasta on tullut myös ystäviä.

– Meillä on noin 250 hengen melko tiivis kanta-asiakasjoukko.

Tilan lampaat teurastetaan Paijan tilateurastamossa, jonne on matkaa noin puoli tuntia. Suunnilleen sama matka on myös Tampereen keskustaan.

Sijainnista on etua suoramyyntin kannalta. Latvanen kiittää myös hyvää ja joustavaa yhteistyötä teurastamon kanssa. Suurina myyntipäivinä, kuten pääsiäinen, joulujuhannus, sieltä tulee makasiinin pihaan kylmäauto, josta ennakkoon varanneet asiakkaat noutavat tilauksiaan.

Paimenen makasiinin nimi juontaa Latvan aiempaan työuraan pappina. Niitä töitä hän ei enää juuri tee, mutta on osallistunut muun muassa kirkon maaseutustrategian laatimiseen sekä eläinetiikkaa koskevaan keskusteluun.

Latvanen hoitaa tilaa pääasiassa yksin. Pitkäaikainen työntekijä on jäänyt jo eläkkeelle ja psykoterapeutina toimiva vaimo hoitaa sosiaalista mediaa sekä osallistuu myyntipäiviin. Lisäksi apuna on osa-aikaisista työvoimaa.

Tilalla on järjestetty useita kerintäkursseja sekä opetusta. Lisäksi Latvanen on ollut aktiivisesti mukana alan toiminnassa muun muassa suomenlampaan rotuyhdistys Finn-sheep ry:n puheenjohtajana ja SLY:n halli-

tuksessa sekä nykyään Luomuliiton hallituksessa.

Nyt paimen keskittyy omaan tilaan. Hän kertoo, että karitsanlihalle riittää kysyntää. Tilalla on asiakkaina jopa entisiä vegaaneja.

– Liputan alkuperäisrotujen puolesta. Niiden liha vetoaa myös sellaisiin asiakkaisiin, jotka eivät esimerkiksi arvosta eläinten runsasta jalostamista. Alkuperäisrotujen asema on nousemassa koko Euroopassa.

Latvanen tiedostaa myös lammastalouden uhat. Hän toivoo poliitikoilta rohkeutta vaikuttaa nykyistä enemmän virkamiesten linjauksiin. Perinnebiotooppien tulokannan muutosta hän pitää osoituksena huonosta hallinnosta.

– Meidän on vaadittava dialogia. Ei hallinto voi vain kuvitella tietävänsä paremmin ja sanella asiassa, jossa meillä lampureilla on vuosikymmenien asiantuntemus.

Latvanen kertoo omasta kokemuksestaan kostean maisema-alueen kanssa. Tarkastajat eivät ensin uskoneet, että lampaat laiduntavat myös alueeseen kuuluvaa saarekettä, koska ne eivät tarkastusaikaan olleet siellä.

– Mutta näkihän sen, että aluetta on laidunnettu monta vuotta. Jos ei olisi, se näyttäisi aivan erilaiselta.

Lammastalous tulisi pitää elinvoimaisena myös huoltovarmuuden vuoksi, Latvanen muistuttaa.

– Jos lammastalous ja pienteurastamot uhrataan, missä eläimiä hätätilanteessa teurastetaan, jos isoja laitoksia vaikka sabotoidaan, Latvanen pohtii.

– Olo siitä, että lampaita on oltava koko ajan, jotta on ruokaa, on nykytilanteessa vahvistunut.

Tolvilan tilalla lampaiden määrä vähenee näillä näkymin merkittävästi sitten, kun

”Olo siitä, että lampaita on oltava koko ajan, jotta on ruokaa, on nykytilanteessa vahvistunut.”

sukupolvi vaihtuu. Vain maisemanhoito todennäköisesti jatkuu.

– Lampaat ovat olleet minun juttuni, jota en voi siirtää seuraavalle sukupolvelle. Suomenlammassuuhista on tullut minulle työkavereita, joihin kiintyy. Eläimistä pitää olla kiinnostunut, jos niitä pitää.

Intohimon lisäksi olennaista on kannattavuus.

– Tilan toiminta on perustunut koko ajan siihen, että se on taloudellisesti kannattavaa ja myös investoinnit on rahoitettu lammastalouden tuloilla, Latvanen lisää.

Omasta urastaan Latvanen on kiitollinen. Hän kokee sen tiivistyvän Raamatun Pietarin kirjeen sanoihin, jotka myös hänen papiksi vihkimisessään lausuttiin.

– Kaitkaa sitä laumaa, jonka Jumala on teille uskonut, älkää pakosta, vaan vapaaehtoisesti, Jumalan tahdon mukaan, älkää myöskään alhaisesta voitonhimosta, vaan sydämenne halusta.

KIRJOITTAJA
Terhi Torikka

KUVAT
Tolvilan kartano

Suomen Lammasyhdistys kutsui syyskokouksessa 2023 kolme uutta kunniajäsentä, Matti Koiviston, Marja-Liisa Sevón-Aimosen ja Asko Mäki-Tanilan. Heidät on esitelty kuluvan vuoden lehdissä: Sevón-Aimonen numerossa 2/2024, Asko Mäki-Tanila numerossa 3/2024, ja nyt esittelyvuorossa on Matti Koivisto.

Matti Koivisto SLY:n kunniajäseneksi

Suomenlampaan puolestapuhuja ja jalostustyön pioneeri

Agronomi Matti Koivisto on ollut pitkään suomenlampaan puolesta puhuja. Hänen tekemästään laadukkaasta jalostustyöstä ja pitkäaikaisesta ansiokkaasta osallistumisestaan SLY:n Jalostusvaliokunnan työhön SLY palkitsi hänet yhdistyksen kunniajäsenyydellä vuonna 2023.

Hän syntyi 11.5.1951 Luopioisissa maatilalla, jossa oli lehmä ja lampaita. Aitoon kansakoulun jälkeen koulutie jatkui Pälkäneen yhteiskoulussa ylioppilastutkintoon asti ja sen jälkeen Helsinkiin maatalous-metsätieteelliseen tiedekuntaan agronomiksi opiskelemaan. Aineyhdistelmä oli talouspainotteinen. Niinpä ensimmäinen varsinainen työpaikka oli Helsingissä Simonkadulla Maalaisten talossa MTK:n yläpuolella Pellervo-Seuran Markkinatutkimuslaitoksessa (PSM) lähes kymmenen vuotta. Ensimmäiset meijereille tehdyissä maidontuottajakyselyissä ja sitten omassa Maatilatalouden Rahavirtatutkimuksessa. Se kulminoitui vuonna 1985 tehtyyn lajissaan ensimmäiseen koko Elintarviketalouden rahavirtatutkimukseen. Mainittakoon, että PSM yhdistyi sitten Suomen Gallupin kanssa KANTAR:iksi, jossa tuo tutkimusote on edelleen voimissaan. Kaikkikin talon senaikaisten tutkimusotteet tulivat tutuiksi ja tuloksia esiteltiin ympäri Suomea.

Kirjoituspöydän äärestä oli varsinkin keuhkain kaipausta ”oikeisiin töihin”, kun multa alkoi tuoksua. Kangasalan Maatalousoppilaitoksessa avautuikin sopiva vararehtorin ja lehtorin paikka 1987.

Nuorten kanssa olikin erittäin palkitsevaa työskennellä. ”Kasvata siipiä, vahvista juuria”.

Maatalousoppilaitoksista suljettiin 1992

Matin erityisenä huolena on ollut kansallisrotumme suomenlampaan säilyminen ja sen jalostuspohjan pysyminen riittävän leveänä.

puolet, jolloin myös Kangasalan yksikkö lopetettiin. Olihan se yksityinen, pienemmästä päästä ja nuorimpia. Tällöin koulun ylläpitäjä Lihasan Säätiö sr. joutui luopumaan korkeatasoisista LSK-lehmistä ja myös sioista. Matti siirtyi Säätiön tilanhoidtajaksi ja halusi ottaa lampaita, jotta nautapuolella hankittu jalostusoppi ja 1894 rakennettu iso tiilinväli eivät jäisi käyttämättä.

Aivan korvaamaton apu olikin Pirkkanmaalla toimineesta, maan parhaasta lammasneuvostosta, agronomi **Matti Maulasta**, joka sai toimeksiannon hankkia

parasta valkoista suomenlammasainesta, mitä rahalla saa. Säätiöhän ei silloin saanut maataloustukia ja oli järkevää pyrkiä heti eläinmarkkinoille. Tilalla onkin ”Maila Maulan perintökatras”. Maila oli vielä pari vuotta töissä ja opasti kädestä pitäen jalostuksen pariin.

Kahdellakymmenellä uuhella aloitettiin, mutta pian oltiin yli sadan uuhien määrässä. Pian tulevissa uuhikiintiöissä Säätiö sai 146 uuhien kiintiön, josta piti olla aina 70 %, sadan paikkeilla. Aluksi haettiin kapasiteetin rajoja ja kaikki uuhet karitsoitettiin keuhkalla. Se oli niin rankkaa senaikaissa tiloissa, että päädyttiin jakamaan karitsoinnit keuhalle ja syksyllä. Karitsoinnit pyrittiin aina valvomaan ja niissä autettiin. Vuosina 1993–2019 kertyikin karitsoita viitisen tuhatta.

Jalostukseen koukuttui pian, kun aluksi päästiin karitsatuotoksessa 56 kiloon uuheta kohti. Senkin jälkeen kunniakirjoja tuli melkein joka vuosi.

Lihasan varustettiin myyntitila päs-

sihuutokauppoja varten ja niitä pidettiin kymmenkunta kertaa 1997–2006. Ne olivat avoimet kaikille roduille ja keskimäärin 35 pääsistä saattoi omia myytäviä olla pari. Omat huutokaupat jouduttiin lopettamaan, kun ORF saapui maahan ja sitä ei haluttu saada tai levittää. Siltä on välttytty tiukasta karanteenista johtuen. Vierailuja ei suosita.

Jalostuslampolajärjestelmä alkoi ja siihen kuului aluksi vain kaksi suomenlammastilaa, Lihasula ja Pelso. Lihasula olikin kymmenellä pääsilinjallaan pitkään Suomen ja koko maailman merkittävien valkoisten suomenlampaiden jalostuslampola, Lihasula Finnsheep -nettisivut toivat useita kyselyjä maailmalta eloläimistä ja spermasta. Olihan suomenlammasta viety **Kalle Maijalan** ja **Eino Hautakankaan** aikana jo yli 40 maahan. Ongelmaksi tuli isoissa lammasmaissa vaadittava ARR/ARR- scrapien vastustusgeeni, joka suomenlampaalta syrjässä maailman valtavirroista puuttuu.

Neljännesvuosisadan mittainen lampurin ura on osunut aikaan, johon on sattunut paljon muutoksia. Suurin niistä oli varmaan Euroopan Yhteisöön liittyminen jo parin vuoden päästä. Kaikki meni uusiksi, voisi sanoa. Lammastalous oli huonosti valmistautunut muutokseen. Kun oli saatu karitsanlihasta 25 mk ja siihen tukea 25 mk kilolta ja maassa oli tuontisuoja, tuli yhdessä yössä tilanne, jossa yksi etelä-suomalainen tukkuri otti koko markkinan tuomalla koko vuoden tarpeen Uuden Seelannin ylijäämäeristä. Suomessa maksettiin aluksi kotimaisesta karitsanlihasta euron paikkeilla (6 mk) eikä lihalle minkäänlaista tukea. No, tilanne parani sitten myöhemmin hiukan, mutta hyvin selkeä tukiriippuvaisuus jäi koko maatalouteen.

Myös maatalouden muu lainsäädäntö meni uusiksi. Lihasulaan rakennettiin uusien sääntöjen mukainen ”teurastuspaikka”, josta sai myydä leimattua lihaa. Se toimi vajaa kymmenen vuotta.

Kun ennen EU:ta Kangasalla saattoi tilata naapurikylästä uuhille keinosiemennyksen, nyt koko keinosiemennyslainsäädäntö jouduttiin rakentamaan alusta Brysselin sääntöjen mukaan. Onneksi saatiin olla mukana tässä prosessissa maa- ja metsätalousministeriön virkamiesten apuna ja lopputulemana oli tilanne, jossa Lihasulaan oli mahdollista rakentaa maan ensimmäinen virallinen pääsien sperma-asema.

Samaan aikaan alettiin kehittää MTT:n professori **Juha Kantasen**, eläinlääkäri **Johanna Rautiaisen** sekä Puolasta varta vasten tilatun Krakovan yliopiston tohtori **Macej Murawskin** kanssa maamme oloihin soveltuvaa pääsien spermankeruun menetelmää.

Kansallisessa Geenivarapankissa olivat

aluksi kaikki valkoisten suomenlammaspäsiensä spermat Lihasulan päseistä.

Myös jalostuksen välineitä on parannettu. Kun aluksi jalostusvalinta oli ”silämääräinen”, kehitettiin siihen Lihasulan ultraäänimittausten avulla tärkeä uusi apuväline, millit ja indeksit lihaksikkuuden arviointiin. **Marja-Leena Puntila** oli asiassa aloitteellinen jo vuonna 1997, jolloin Lihasula ja Pelso olivat pioneereja.

Lihasulalla oli ilo olla lammassuomalaisten kesäkouluuspäivien isäntänä monina kesinä. Erään tuollaisen avajaispuheessaan Matti kaipasi lampaiden jalostukseen helpottavia työkaluja, kuten linjalajostus, johon hän oli tottunut lypsylehmien kohdalla. Pohjanmaan lammastalousneuvoja **Veikko Pyykönen** kätki sanat sydämeensä, ja alkoi rakentaa linjoja ensin suomenlammaille. Työtä täydensi sitten varta vasten palkattu agronomi **Kaie Ahlskog**, jonka kanssa yhdessä saatiin aikaan ”Suomenlampaan jalostusopas”.

Matin erityisenä huolena on ollut kansallisrotomme suomenlampaan säilyminen ja sen jalostuspohjan pysyminen riittävän leveänä. Hänen mielestään asiassa on saavutettu vain torjuntavoittoa (APR), joilla on pystytty estämään ihan täydellinen katastrofi. Laakereilla ei ole syytä jäädä lepäämään.

Kivoja muistoja uralta on jäänyt paitsi koko lammastalousneuvonnasta ja hallinnosta, myös edellä mainittujen lisäksi ulkomaan yhteyksistä, kuten Lihasulassa 2006 pidetystä edellisestä Suomessa järjestetystä Pohjoismaisesta Internorden-seminaarista ja American Finnsheepbreeders -järjestön vierailusta.

Hyvinä saavutuksena hän mainitsee maamme ainoan toimivan lampaiden rotujärjestön, Finnsheep ry:n.

Pirkanmaan lammaskerhossa Matti toimi puheenjohtajana, hallituksessa ja rahastonhoitajana. Kerholaisille järjestettiin

Jalostusvaliokunta on Matille ollut näköalapaikka jalostukseen ja erityisesti hänelle on jäänyt mieleen sen jäsenten rakentava osallistuminen ja ratkaisukeskeisyys.

kaksivuotinen Laatulammass-koulutus.

Suomen Lammasyhdistyksen Jalostusvaliokunta on Matille ollut näköalapaikka jalostukseen ja erityisesti hänelle on jäänyt mieleen sen jäsenten rakentava osallistuminen ja ratkaisukeskeisyys.

Matti ei ole pitänyt kynttiläänsä vakan alla vaan on kernaasti yrittänyt opastaa kaikkia lampurikumppaneita sekä maatalousharjoittelijoita parhaansa mukaan.

Lampaiden kautta on hän saanut erittäin hyviä ystäviä, kuten keritsijät **Esa Anttas** ja **Tuomas Mattila**.

Suomenlammass ja erityisesti Pirkanmaan lammastalous on ollut Lihasulan Säätiön avustustoiminnan painopiste. Matti jäi eläkkeelle 2019, mutta jatkaa Säätiön hallituksessa. Uusi lampola päätettiin rakentaa hänen aloitteestaan ja se valmistuu syksyn mittaan.

Eläkkeellä kiireet eivät ole hellittäneet, sillä 50-vuotinen sukututkimusharrastus on vienyt mukanaan ja kädenjälki näkyy monissa Luopioisten kyläkirjoissa.

KIRJOITTAJAT

Kaie Ahlskog ja **Matti Koivisto**

KUVAAJA

Marja Jalo

Lammasmaailma Oy
LAMMASLÄÄKÄRI: p. 0600 306627 (maksullinen)
info@lammasmaailma.fi

Suomenlampaan mahdollisuudet esillä rotujärjestön juhlapäivässä

Suomenlampaan rotujärjestö Finnsheep täytti 20-vuotta, ja juhli Kangasalla 11. lokakuuta. Finnsheep-päivän teemana oli suomenlampaan tulevaisuus.

Tapahtumassa kuultiin useita puheenvuoroja, esimerkiksi miten Leader-rahoitus taipuu lampurin tarpeisiin, nurmien siemenseosten tulevaisuuden ratkaisuihin sekä alkuperäisrotutuista.

Marja-Liisa Sevón-Aimonen kertoi Nettikatraasta koottua tilastotietoa suomenlampaan ominaispiirteistä ja miten ne ovat kehittyneet.

– Suomenlampaan teurasluokat ovat koko ajan parantuneet vuodesta 2012. Parantuneet tulokset eivät ole vain geneettisiä, vaan myös lampaiden hoidosta riippuvaisia, eli ruokinta ja jalostusvalinta yhdessä, Sevón-Aimonen sanoi.

Kun verrataan SS1-karitsoiden tuotostietoja sukupuolittain, pässit ovat hieman painavampia jo syntyessään (uuhet 3,6 kg, pässit 3,8 kg), kuten myös teuraspainoiltaan, 20,3 kg vs 19,0 kg. Pässit myös teurastetaan hieman nuorempina.

Eriväristen suomenlampaiden erot ovat tasaantuneet. Päävärit valkoinen, musta ja ruskea ovat lähes tasavertaisia kasvussa, Sevón-Aimonen kertoo. Muissa väreissä on niin vähän havaintoja, että arvot eivät ole luotettavia.

– Väri ei siis ole ratkaiseva, vaan värilliset tuottavat yhtä hyvin lihaa kuin valkoiset.

Esimerkkivuonna 2023 suurin osa uuhista oli 2-vuotiaita. Sitä vanhempana uuhet poistuvat pikkuhiljaa, ja 6-vuoden ikäisissä on jyrkempi pudotus. Uuhien keski-ikä oli 3,9 vuotta.

– Vuonuekoko on korkea uuhien 4-vuoden ikään asti, ja alkaa sitten laskea maltillisesti samaan aikaan kun karitsakuolleisuus nousee.

Suomenlammas pysyy tilastojen valossa tuotantokykyisenä pitkään.

– Karitsakuolleisuutta pitäisi pyrkiä vähentämään, mutta myös avun tarvetta, Sevón-Aimonen neuvoi.

Se tarkoittaa sitä, että avun tarve tulisi kirjata, ja valita jalostukseen uuhia jotka pystyvät poikimaan riittävän suuria vuonueita ilman apua.

Isoissa vuonueissa karisoiden 3 päivän paino oli pienempi kuin pienemmissä vuonueissa, mutta isonkin vuonueen karitsat kasvavat teuraiksi ajallaan jos ne saavat tarvittaessa lisäruokaa. Lisäruokinnan tarve kasvaa kolmen karitsan jälkeen.

– Vuoden 2022 tietojen perusteella ison vuonueen lisäruokitun karitsan nettokasvu on hiukan pienempi, mutta loppuvaiheessa paino ei eroa pienemmistä vuonueista.

Vuonueiden tasaaminen adoptiolla

Johanna Alamikkotervo kertoi Vanhalan lammastilan tuotannosta. Tilalla panoste-

taan hyvälaatuiseen villaan.

– Villaominaisuudet ovat voimakkaasti periytyviä, joten ne on otettava huomioon eloeläinvalinnassa.

Suomenlampaat saattavat tehdä isojakin vuonueita. Alamikkotervo käyttää järjestelmällisesti adoptiota tasaamaan vuonueita.

– Adoptoitavan karitsan tulee mieluiten olla alle 3 vuorokauden ikäinen, mutta teoriassa jopa 2 viikon ikäisen karitsa adoptointi voi onnistua, Alamikkotervo sanoi.

Helpoiten adoptointi on ison katraan tiiviin karitsointisesongin aikana.

– Kerään talteen sikiönestettä, jonka pakastan. Pesen sitten sillä siirrettävän karitsan, sidon sen jalat tai pidän siitä tiukasti kiinni ettei se lähde liikkeelle ja laitan sen juuri poikineen tai poikimassa olevan uuhien omien karitsoiden joukkoon, Alamikkotervo kertoi käytännöstään.

Hän vinkkasi, että sikiönestettä ei ole, voi käyttää myös merisuolavettä.

Ongelmia vai mahdollisuuksia

Jarmo Latvasen puheenvuorossa pohdittiin suomenlampaan tulevaisuutta.

– Mitä tahansa elämässään tekee sydämen halusta, sen tekee mahdollisimman hyvin eikä siirrä sitä kenellekään muulle. Mutta lammastuotannon ja suomenlampaan säilyminen rotuna vaatii myös taloudellista kannattavuutta, Latvanen totesi.

Hän muistutti, että Suomi on sitoutunut kansainvälisiin sopimuksiin säilyttämään alkuperäisrotut, joten vastuu esimerkiksi suomenlampaan säilymisestä ei ole ainoastaan lampureilla.

Latvasesta olisi alkuperäisrotujen eduksi keskittyä tuotannossa ja markkinoinnissa laatuun, lihan ainutlaatuisuuteen ja tuotantotapaan bulkkitavaran sijaan. Valveutunut kuluttaja miettii miten koko lihantuotantoketju menee, ja tuottajien tulee tästä kertoa.

– Voisimme yhdistää voimamme muiden alkuperäisrotujärjestöjen kanssa, se palvelisi meitä kaikkia. “Ei tehdä tästä numeroa” on väärä strategia. Pidetään omasta arvosta kiinni ja tehdään oma brändi alkuperäisrotuisten lihalle, hän ehdotti.

– Jos ei ajatella suuresti, ei saada mitään.

KIRJOITTAJA
Anna Kujala

KILPAILU:

Villan uusi aika – Finnsheep 20 vuotta

Juhlavuoden kunniaksi Finnsheep järjestää yhteistyössä ProAgria Etelä-Suomen kanssa kilpailu suomenlampaan villan esiintuomiseksi ja erityislaatuisuuden juhlistamiseksi. Kilpailuaika on 1.11.2024–31.1.2025.

Kilpailutyön on oltava suomenlampaan villasta tai turkista tehty tuote. Tekniikka on vapaa.

Kilpailuun osallistutaan toimittamalla määräaikaan mennessä 1–3 kuvaa työstä sekä kilpailun taustatietokortti, josta selviää mahdollisimman hyvin jäljitettävyyttä villan alkuperä, jalostajat ym. tiedot.

Kilpailu on kaikille avoin, ja siihen voivat osallistua sekä yksityishenkilöt että yritykset. Kilpailutoita voi olla yksi tai useampi. Kilpailuun osallistuvan tuotteen ei tarvitse olla uusi tai ennen julkaisematon.

Voittajat julkaistaan Finnsheep ry:n vuosikokouksessa helmikuussa 2025 sekä järjestäjien verkkosivuilla sekä somekanavissa. Valituista töistä kootaan virtuaalinen näyttely.

LISÄTIETOA KILPAILUSTA JA KILPAILUTOIDEN LÄHETTÄMISESTÄ LÖYDÄT FINNSHEEP RY:N FACEBOOK-SIVULTA.

Tällä palstalla esittelen lampaaseen liittyvää historiaa ja kulttuurihistoriaa, totta ja tarua, jota nousee esiin etnologian väitöskirjatyöni yhteydessä. Tutkimuksen aiheena on suomalainen lammaste ja sille eri aikoina annetut erilaiset tehtävät eri ryhmien toimesta.

Jo muinaiset roomalaiset...

2000-luvun lampuri saattaa ajatella, että lampaanjalostus ja päässivalinta ovat modernin ajan tuotteita, mutta jo muinaiset roomalaiset panivat paljon painoa eläinainekselle ja jalostuseläinten valintakriteereille. Myös 1700-luvun Englannissa oli hyville siitoseläimille omat määritelmänsä, mikä ei niinkään yllätä, mutta niissä oli yllättävän paljon samankaltaisuutta Rooman valtakunnan aikaisiin verrattuna.

Roomalaisaika

Ajanlaskumme alun molemmin puolin maatalous – nimenomaan tuottava maatalous oli roomalaisten suurena mielenkiinnon kohteena. Roomalaisajan maatalo oli yhdistelmä huvila-asumista ja viljelystä ja sellaisena myös omavarainen viinitarhoineen ja oliivilehtoineen. Siellä kasvoi myös puulajeja eri tarkoituksiin, kuten pajuja koreihin, hedelmäpuita, tammia ja karkeasyistä puuta puusepäntöihin. Laidunmaata tuli olla lihan ja villan tuottamiseksi ja lammastalous laajenikin myös omavaraisuusajattelua pidemmälle. Laidunnusjärjestelmää kutsutaan sanalla "transhumance" eli lampailla oli erikseen kesä- ja talvilaitumet ja ne saattoivat sijaita kaukanakin toisistaan. Tässä laidunnukseen perustuvassa taloudessa karitsat teurastettiin, sillä maito ja siitä valmistetut erilaiset tuotteet olivat talouden perusta. Aikuisten lampaiden teurastus tapahtui lähinnä vain rituaalisia tarkoituksia varten.

Lampaat valittiin laidunnukseen ulkomuodon mukaan niin, että pitkärunkoiset lampaat laidunsivat rikkaita ja tasaisia alueita, neliömäiset kuivakkaita ja mäkisiä ja pienet metsäisiä ja vuoristoisia alueita. Jalostus perustui valintaan. Lampailla, sukupuoleen katsomatta, tuli olla pyöreä ja tynnyrimäinen runko ja paksu, pehmeä ja pitkäkuituinen villa. Villapeitteen tuli ulottua tasaisesti koko kehon ympäri eli myös vatsan tuli olla villan peitossa. Villan tuli olla paksuinta selässä ja niskassa. Lyhyet jalat ja pitkä häntä olivat toivottuja.

Tärkeintä oli, että laumassa oli hyvä päässi. Pääsillä tuli olla raamikas runko, hyvät paistit, leveät lavat ja leveät lautaset, syvä

rinta, villainen pää, kierteiset sarvet, kelanruskeat silmät, villaiset korvat ja pitkä ja suuri häntä.

Erityisesti päässin kieleen kiinnitettiin huomiota. Kielen tuli olla pilkullinen tai musta, jos halusi mustia tai pilkullisia karitsoja.

1700-luvun Englanti

1700-luvun alkupuolen Englannissa **William Ellis** – niminen mies paitsi harjoitti maataloutta Hertfordshiressä, myös kirjoitti useita maataloutta käsitteleviä oppaita. Hänen lammastaloutta käsittelevässä käsikirjassa todetaan, että parhaiden karitsoiden tuottaminen ilman hyvää päässiä on miltei mahdotonta. Hyvä, hyvin hoidettu ja hyväkuntoinen päässi palvelee lammastalallista vielä kahdeksan- tai yhdeksänvuotiaana ja pystyy astumaan neljästäkymmenestä kuuteenkymmeneen uuhia. Kirjoittaja pitää eniten läntisen tyylin päässeistä, joilla oli villassa tiheä kihara ja joilla paitsi villa, niin myös naama, nenä, maha ja sorkat olivat valkoiset. Eläimen tuli olla leveä sekä kyljistä että lapojen kohdalta. Hännän tuli olla vahva ja pitkä ja sarvien myös vahvat – tai vielä parempi, ei sarvia lainkaan. Tällaisilla ominaisuuksilla varustettu päässi on varmin vakuutus omistajalleen, joka haluaa parhaita karitsoita. Ellis toteaa, että on kirjoittajia, jotka ovat vielä yksityiskohtaisempia ohjeissaan päässin ominaisuuksien suhteen. Voi siis

kiinnittää huomiota vielä siihen, että pääsillä on ruskeat silmät, isot korvat, leveä rinta, lapa ja paistit ja kokonaan villan peittämä leveä häntä. Rungon tuli olla suuri ja pitkä ja kauttaaltaan villan peittämä, otsa leveä ja pyöreä ja sieraimet suorat ja lyhyet. Sarvien ei tulisi olla suuren suuret. Pienet sarvet tai sarvettomuus ovat hyviä ominaisuuksia, sillä näin päässit eivät ole niin vaarallisia. Niskan tulee olla suuri ja kaartua kuin hevosella, jalat pienet, lyhyet ja ketterät, maha syvä ja villan peittämä. Kieli ei saa olla musta tai täplikas, sillä jos haluaa saada valkoisia karitsoita, lampaan tulee olla valkoinen kuin lumi.

KIRJOITTAJA JA KUVITTAJA
Kirsi Vertainen

Lähteet:

- Roomalaisaika. M.L. Ryder. *Sheep and Man*. 1983. Duckworth. London.
- Englanti. William Ellis. *A Compleat System of Experienced Improvements, Made On Sheep, Grass-Lambs, and House-Lambs. Country Gentleman's and the Shepherd's Sure Guide*. Näköispainos. Published by Andesite Press, an imprint of Creative Media Partners.

Karitsaa à la Périgourdine

Lounais-Ranskassa sijaitseva Périgord on tärkeä turisti-alue rikkaan kulttuuri- ja historiallisen perintönsä ansiosta. Périgord on myös hyvin tunnettu aidosta ja perinteisestä gastronomiasta.

Ranskassa tätä pitkään hauduttua pataruokaa syödään kaikkialla esimerkiksi viikonloppuisin. Suomessa ruoka on erityisen juhlava koska viini on täällä melko kallista.

Ainekset

Haudutettavaksi sopivat osat: lapa, viulu, potkat tai niskakiekot
Noin 60 valkosipulinkynttä (mielellään nuoria ja hyvälaatuisia)
2 ruokalusikallista oliiviöljyä
1 pieni lasillinen konjakkia tai brandyä
1 pullo mahdollisimman makeaa valkoviiniä (valkoviinin sokeripitoisuus tulisi olla mahdollisimman lähellä alkuperäisessä ohjeessa olevaa Montbazillac- viiniä (150g/L)
1 timjaminoksa, suolaa, pippuria

Valmistus

Hiero karitsanliha kauttaaltaan hienolla suolalla.

Kuumenna oliiviöljyä suuressa paksupohjaisessa padassa. Ruskista liha padassa kauttaaltaan. Poista paistorasva.

Jätä valkosipulit kokonaisiksi kuorimalla siten, että viimeinen kuori jätetään paikalleen. Näin valkosipulit eivät hajoa paistoliemeen.

Asettele valkosipulit lihan ympärille. Lorauta päälle konjakkia tai brandyä ja liekitä. Kaada sekaan valkoviini. Lisää timjaminoksa. Suolaa ja pippuroi reilusti.

Kuumenna kiehumispisteeseen. Laita kansi päälle ja laita pata hautumaan noin 180° C uuniin. Anna hautua noin kolme, neljä tuntia.

Kypsennyksen loppuvaiheessa tarkista, että liha on pehmeää sisältä, päältä karamellisoitunut ja valkosipulit pehmeitä.

Tarjoilu

Aseta liha varovasti tarjoilulautaselle. Kaada keittoliemi päälle ja laita lopuksi valkosipulit ympärille.

Lisukkeeksi sopii esim. karkeasti muusatut perunat tai paahdetut vihannekset.

Ruokajuomaksi sopii italialainen punaviini (esim. Chianti)

KIRJOITTAJAT JA KUVAAJAT

Eric Gaudillat
& **Laura Gaudillat-Jakoila**

Neulo kaunis Sydänjuuria- kauluri

Suunnittelija Marja Vakkuri, @marriknits

Yksi koko: Leveys 34 cm

Neuletiheys: 10 x 10 cm; 17 silmukkaa ja 20 kerrosta puikoilla 4,5

Väriehdotus: luonnonvalkoinen 100 g ja limetinvihreä 100 g

Lankasuositukset:

- Isokummun kehräämön 3-säikeinen Päivikki
- Pirtin kehräämön tex 285 x 2 hahtuvalanka
- Saimas Spinneryn Liehtala, Harmaala ja Karkia, kaikki 200 m /100 g
- Idän kehräämön Helmiäinen DK ja Gotti-harmas

Puikot:

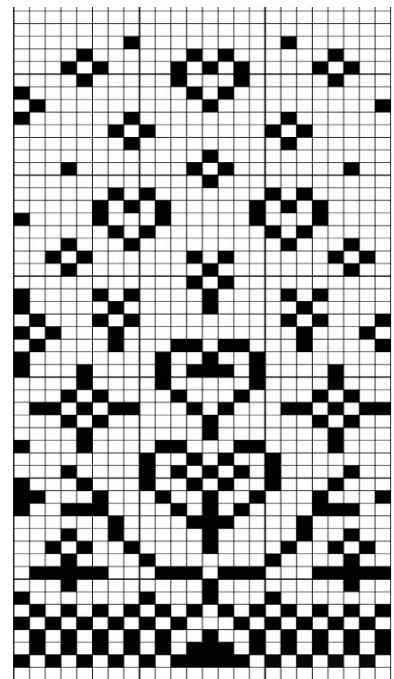
Pyöröpuikot 60 cm 4,5 tai käsialan mukaan

Ohje

Luo päävärillä 120 silmukkaa koon 4,5 puikoille. Neulo suljettuna neuleena joustinneuletta 4 kierrosta (1o, 1n). Neulo kaavio. Kaavion jälkeen neulo 4 kierrosta joustinneuletta (1o, 1n). Päättelä silmukat löyhästi, katkaise ja päättelä lanka. Viimeistely: Kastele huivi kylmässä

vedessä. Veden sekaan voit halutessasi lisätä hieman pyykkietikkaa. Kastelemisen jälkeen asettele venyttämättä kuivumaan tasaiselle alustalle.

Villan pauloissa

MARJA VAKKURI on suunnitellut Lammas & vuohi -lehden lukijoille Sydänjuuria-kaulurin. Kauluri on nopea tehdä ja neuleen ilmettä on helppo muuttaa lankojen väriä vaihtamalla.

Neulominen ja neuleiden suunnittelu sekä tilaustöiden tekeminen pienimuotoisesti on kulkenut Vakkurin mukana elämässä jo parisenkymmentä vuotta. Pik-

kuhijaa tilaukset lisääntyivät ja ajatus sekä uskallus oman käsityöyrityksen perustamisesta kypsyi toteuttamisen asteelle. Lappilainen ArcticMarri on toiminut vuodesta 2022, yrityksen asiakaskuntaan kuuluu niin kuluttajia, matkailijoita kuin matkailuyrityksiä.

ArcticMarrin käsin neulotut tuotteet valmistuvat entistä useammin upeista kotimaisista langoista. Vakkurilla on pieni harrastekatras ahvenanmaanlampaita ja haaveissa ovat myös premium-tuotteena markkinoitavat omien lampaiden käsin-kehrätystä villasta valmistuneet neuleet.

– Villan upeat ominaisuudet ja monipuoliset käyttötarkoitukset ovat valloittaneet pysyvän paikan sydämessäni.

Lapin luonto inspiroi

Vakkuri ammentaa neuleisiinsa värejä ja kuviota ympärillä olevasta Lapin luonnosta. Sydänjuuria-kauluri sai innoituksen Vakkurin istuessa miehensä kanssa keuhkotalvella 2023 vasta hankkimansa pienen maatilan tuvan ikkunan ääressä Ranualla.

Ikkunan jäähuurre ja kauempana avautuva peltomaisema herätti ajatuksen valkoisesta pitsimäisestä kuviosta vihreällä pohjalla.

– Paluu kaupungista maaseudun rauhaan sai tunteet pintaan ja luovuuden virtaamaan. Tuli tunne, että nyt olen kotona.

Neuleisiin käytettävän langan valintaan vaikuttavat neuleen käyttötarkoituksen lisäksi asiakkaan toivoma malli sekä kuvio- ja väritoiveet. Ellei sopivaa valmista mallia löydy, Vakkuri suunnittelee kuvion itse tai soveltaa jo olemassa olevia ohjeita. Kaikki ArcticMarri-neuleet ovat mittatilaustyönä tehtyjä.

– Pyrin aina kuuntelemaan asiakkaan toiveita tarkasti, yhteistyön tuloksena valmistuu mieluinen ja ahkeraa käyttöä kestävä pitkäikäinen neuletyö.

Marja Vakkuri aloittaa vuoden 2025 alusta Suomen Lammasyhdistyksen nettivastaavana, Lammas- ja vuohilehden ilmoitusmyyjänä sekä lehden toimituskunnan jäsenenä.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA

Eila Pennanen

Mikä jarruttaa suomalaisen villan kä

Hyvää alkavaa talvea kaikille Lammas & vuohi-lehden lukijoille Pohjois-Pohjanmaalta.

Onnittelut myös uudelle Suomen Lammasyhdistyksen puheenjohtajalle ja hallitukselle.

Talvi on villan kannalta kulta-aikaa, kun olemme siirtymässä vuoden kylmimpään ajanjaksoon.

Muutama sana ensin minusta ja yhteistyöstä Suomen Lammasyhdistyksen kanssa.

Olen ollut lampurina vuodesta 2006 saakka ja sitäkin ennen minulla oli muutama lemmikkilammas. Kun minulle tarjoutui tilaisuus ostaa kotitilani Sievistä, käsityön harrastajana tuotantoeläimeksi valikoitui lammas. Villa on aina kiehtonut minua luonnollisena ja hoitavana materiaalina.

Omalla tilallani on tällä hetkellä alkuperäisiä suomalaisia lammaserotuja. Kaikki villa ihan kaikista lammaseroduista on kuitenkin hyödynnettävissä, on vain löydettävä oikeat käyttötarkoitukset.

Olen vuosien varrella halunnut perehtyä villan jalostuksen koko prosessiin ja opiskellut sen vuoksi tuotannosta Suomessa ja muualla Euroopassa. Lampaan kasvatusta on tietenkin isossa roolissa, jotta saadaan ykkösluokkaista villaa jalostukseen. Vain hyväkuntoinen ja terve eläin tuottaa kestäväää ja kiiltävää kuitua kehrättäväksi. Seuraava vaihe prosessissa on lampaan kerintä oikeaoppisesti. Kerintään olenkin hurahtanut aivan täysin ja olen tällä hetkellä myös British Woolin kerintäkouluttaja.

Olen myös ollut perustamassa Euroopan laajuista yhdistystä European Wool Associationia ja toimin tällä hetkellä yhdistyksen hallituksessa.

Suomen Lammasyhdistys ry:ssä olen toiminut useiden vuosien ajan kansainvälisenä villa-asiantuntijana ja edustanut yhdistystä myös monissa kansainvälisissä konferensseissa ja opintomatoilla.

Sain tähän talvilehteen pyynnön kirjoittaa ajatuksella, mikä jarruttaa suomalaisen villan käyttöä. Asia on hyvin moninainen ja siihen ei voi antaa valmista vastausta. Olemme

villantuottajina niin pieni maa, että haasteita riittää.

Maailman laajuisesti villan ja muiden luonnonkuitujen käytön väheneminen tapahtui synteettisten kuitujen myötä. Lähes kaikkialla maailmassa kadotettiin villan jalostuksen osaamista ja konekantaa.

Meillä on villan hinta erittäin hyvällä tasolla moneen muuhun maahan verrattuna.

Kotimaisen villan käyttö onkin lisääntynyt jonkin verran muutaman viimeisen vuoden aikana. Silti edelleen iso osa villoista menee jätteeksi.

Useita kiinnostavia hankkeita ja kokeiluja on ollut monien eri tahojen järjestämänä. Kiinnostus tekstiiliteollisuudella on

herännyt kotimaisiin kuituihin.

Yksi iso jarru kotimaisen villan käytössä on toimivan ketjun puuttuminen valtakunnan tasolla. Suomessa ei ole kattavaa keräilyä, kuljetusta, lajittelua ja pesulaa villalle. Vuosien aikana on kehittynyt joitain yritysten omia keruuketjuja. Olemme kuitenkin maantieteellisesti laaja maa, jossa kuljetuskustannukset muodostuvat suuriksi lampoloiden sijoittuessa kauas toisistaan.

Lisäksi teollisen mittakaavan pesulan puuttuminen pakottaa osan isoimmista toimijoista lähettämään villan pestäväksi ulkomaille.

Villan pesustakin on ollut useita tutkimuksia ja hankkeita vuosien varrella. Hyvin on jo tiedossa, minkä laajuisen pitäisi Suomen tarpeisiin olevan villan pesulan olla, ja myös kustannukset sen rakentamiseen.

Tällaisen ketjun rakentaminen tuotannon alkupäähän vaatii investointeja, joita kukaan yksittäinen yritys ei ole ollut valmis ottamaan tässä maailmantilanteessa ja sen ymmärtää täysin. Elämme muutenkin epävakaa aikaa ja lammastalous on pieni vaikkakin pippurinen sektori alkutuotannon parissa.

Suomen alkuperäiset lammaserodut omaavat uskomattoman hienoja kuituja, joita arvostetaan maailmalla erittäin korkealle.

Tuontitrotujen villat soveltuvat loistavasti esimerkiksi peitteisiin, sisustuskankaisiin, mattoihin ja moniin neuleisiin, ja niihin erikoistuneita yrityksiä löytyy jo hyvin myös Suomesta,

Olemme European Wool Association toimesta kartoittaneet lähes jokaisen Euroopan maan villan tuotannon määrät ja nyt toiminnassa olevat käytänteet villan jalostuksessa. Emme ole Suomessa mitenkään poikkeuksellisessa tilanteessa. Lähes kaikissa maissa villan keräily, lajittelu ja pesu on pullonkaulana.

Tällä hetkellä on edetty monella rintamalla EWA:n toimesta ja kerätty laaja joukko asiantuntijoita, yliopistokeskuksia, käsityöläisiä, kehräämöitä jne saman pöydän ääreen pohtimaan ratkaisuja yhdessä ja erikseen.

Suuri ponnistus on ollut COST2024- hankkeen kirjoittaminen tämän vuoden aikana. Suomi on mukana tässä projektissa yhdessä lähes 20 muun maan kanssa. Ensi keväänä saamme tiedon olemmeko rahoitettavien hankkeiden joukossa. Myös SLY on osallisena projektissa, joten pidetään yhdessä peukalot ylhäällä.

Järjestämme lisäksi useita keskustelutilaisuuksia etäyhteydellä ja niihin on kaikilla kiinnostuneilla mahdollisuus osallistua. Kannattaa seurata EWA:n kotisivuja ja somea.

Sitten vielä siihen aiheeseen mikä jarruttaa Suomessa villan käyttöä. Me tarvitsemme yhteistyötä eri toimijoiden kesken. Kuten aiemmin kirjoitin, paljon on jo tehty ja monia ponnisteluja eri toimijoiden toimesta kokeiltu tai saatu toimimaan.

Kuitenkin se vahva tahtotila nimenomaan villan vuoksi toimimiseen hautautuu kiireeseen tai muiden kiireellisten asioiden joukkoon. On täysin ymmärrettävää, että esimerkiksi

**Me tarvitsemme
yhteistyötä
eri toimijoiden
kesken.**

**Emme ole Suomessa
mitenkään
poikkeuksellisessa
tilanteessa. Lähes
kaikissa maissa villan
keräily, lajittelu ja pesu
on pullonkaulana.**

yttöä?

SLY ei voi ajaa täysillä villa-asioita, koska on niin paljon haasteita koko kentän edunvalvonnan suhteen. Joka puolelta tulee paineita tällä hetkellä, kuten olemme lukeneet hätätilan julistuksestakin.

Yhteistyössä on kuitenkin voimaa. Näin voin todeta ihan varmuudella, kun seuraan ihaillen naapurimaa Ruotsin toimintaa. He kokosivat kaikki toimijat – lampurit, keritsijät, kehräämöt, teolliset toimijat ym. – saman pöydän ääreen ja perustivat villaan keskittyvän yhdistyksen.

He ovat päässeet huimia askelia eteenpäin ja saaneet rahoituksia koko toimialaa hyödyttäviin investointeihin. Helppoa ei heilläkään aina ole ollut yhteisen sävelen löytäminen, mutta kun tahtotila on yhteinen ja määränpääselvillä voi vastoinkäymiset voittaa.

Pidetään siis me Suomessa tahtotilaa yllä ja villakeskustelu aktiivisena. Tarvitsemme uuden yhdistyksen vai aktiivisen työryhmän esimerkiksi SLY:n alaisuuteen? Minulla ei ole valmista ratkaisua. Toivon kuitenkin, että muiden kiireiden keskellä löytyy aikaa koota yhteen pitkästä ajasta "Villafoorumi" ja käydä keskustelua tulevaisuuden tarpeista villan ympärillä.

Toivotan kaikille rauhallista joulun aikaa ja menestystä uudelle vuodelle.

Satu Kumpulainen

Suomen Lammasyhdistyksen
kansainvälinen villa-asiantuntijana,
European Wool Associationin hallituksen jäsen,
Isokummun tilan ja kehräämön yrittäjä
isokummun@gmail.com
+358 40 739 9027

MAITTAVAT Tähti-rehut lampaile

Kinnusen Tähti-rehujen valikoimasta löydät oikeat tuotteet, kun kotoiset rehut vaativat täydennystä. Lammas-Tähti-sarjastamme löydät sopivat vaihtoedot niin astutus-, tunnutus-, imetys- kuin kasvuaikaan.

Oikeat tuotteet
astutus-,
tunnutus-,
imetys- ja
kasvuaikaan

Saatavilla
säkkeinä,
suursäkkeinä
ja irtona

Kotimaisesta
viljasta, myös
luomuna

Valmistettu
Kinnusen Myllyllä
Utajärvellä

Kysy lisää asiantuntevalta
myyntitiimiltämme!

KINNUSEN
TÄHTI
REHUT
★★★

Katso koko
valikoimamme
nettisivuiltamme!

Kinnusen
Mylly

08 514 4700 | www.kinnusentahtirehut.fi

Kotimainen villa

– pehmeä ja lämmin arvokuitu

Kotimaisen villan suosio ja kulutus ovat vaihdelleet vuosien takaisesta valtavien villamäärien polttamisesta tarpeettomana, sen valtaisaan kulutukseen. Kotimainen villa on eettinen ja ekologinen valinta sen ollessa uusiutuva ja kierrätettävä luonnontuote. Villatuotteet ovat myös pitkäikäinen vaihtoehto, sillä niiden likaa hylkivien ominaisuuksien vuoksi pelkkä tuuletus riittää usein puhdistukseksi. Kotimaisen villan ekologisuutta lisää se, että Suomessa lampaat laiduntavat paljon ja näin auttavat edistämään luonnon monimuotoisuutta. Suomessa ei myöskään käytetä rutiininomaisesti villaan suihkutettavia ympäristölle haitallisia loisten torjunta-aineita.

Villasta langaksi

IDÄN KEHRÄÄMÖ OY sijaitsee Nurmeksessa ja siellä kehrätään lankaa suomalaisesta villasta. Heidän tiloissaan tapahtuu niin villan lajittelu kuin pesukin ja valmis tuote, lanka, värjätään käsin kotimaisilla kasviväreillä. Puhdasrotuisten suomenlampaan ja kainuunharmaksen vaaleista villoista on kehräämön mukaan tällä hetkellä pulaa.

Vaikka langan myynnissä onkin näkyvisä taloudelliset vaihtelut, suomalaisen villalangan laadun tunnettuus alkaa parantua hiljalleen. Tämä näkyy asiakaskunnan laajenemisena ja samalla kuluttajien tietoisuus tuotteiden eettisyydestä kasvaa. Kun villan jatkojalostajat jatkavat tuotteidensa kehittämistä edelleen ja maassa päästään hankalan taloudellisen jakson yli, villan tulevaisuudennäkymät ovat hyvät. Kehräämön näkökulmasta heidän työnsä täysin uudenlaisten suomalaisten lankojen parissa on herättänyt kasvavaa kiinnostusta kuluttajissa.

ISOKUMMUN KEHRÄÄMÖ OY on Sievissä sijaitseva, vuonna 2018 perustettu perheyrittäjä. Kehräämön villoista suuri osa tulee Isokummun Luomu Oy:n suomenlampaista ja kainuunharmaksista. Lisäksi kehräämö ostaa jonkin verran suomenlampaan, kainuunharmaksen ja texelin villaa muilta tiloilta. Isokummun kehräämön langat kehrätään ilman kehruöljyjä ja värjätään ilman raskasmetalleja. Villa keritään, lajitellaan, pestään, kuivataan, kehrätään ja värjätään neljän kilometrin säteellä tilasta, omien toimipisteiden toimesta. Isokummun Kehräämö Oy on tehnyt paljon markkinointia omalle tuotteelleen ja **Satu Kumpulaisen** mukaan yrityksen tulevaisuus näyttää valoisalta. Jälleenmyyjiä on tällä hetkellä Suomessa, Ruotsissa ja Japa-

nissa. Kumpulainen muistuttaa, että suomalaisen villan tulevaisuus on kaikkien toimijoiden käsissä. Kotimaisella villalla on mahdollisuus saavuttaa vaikka millaiset markkinat. Hänen mukaansa tätä työtä ei kuitenkaan tehdä vain rahan kiilto silmissä vaan rakkaudesta lajiin.

SAIMA'S SPINNERY OY on pienkehräämö Saimaan rannalla. Kehräämön lisäksi tiloissa on tehtaanmyymälä. Kehräämöllä järjestetään myös elämyskierroksia, joissa asiakkaat pääsevät tutustumaan langan eri vaiheisiin. Kehräämölle on saatu raakavillaa riittävästi tänä syksynä, vaikkakin huolena on kainuunharmaksen raakavillan hinnan kohoaminen. Kehräämön omien myymälöiden ja verkkokaupan kautta villalanka on käynyt hyvin kaupaksi. Yrityksessä uskotaankin kotimaisen villalangan menekin jatkuvan, koska kuluttajat näkevät koko tuotantoketjun aina villantuottajaan asti. Pienkehräämöissä kehrättyjen villojen hyvät ominaisuudet korostuvat, koska niissä ei ole käytetty esimerkiksi homeenesto- ja superwash- käsittelyitä.

Langasta neuleiksi

Paimiossa sijaitseva **VUONUE** on yritys, joka kasvattaa kainuunharmaksia ja maatiaiskanoja ja tuottaa erilaisia tuotteita villasta ja kanansulista. Vuonue ostaa omien lampaidensa villojen lisäksi pääasiassa suomenlampaan ja kainuunharmaksen villaa, mutta myös pehmeät risteytysvillat sopivat heidän käyttötarkoituksiinsa. Vuonueen tilanne villan suhteen on yrittäjä **Piia Aaltosen** mukaan tällä hetkellä hyvä, he ostavat kaikki tarjotut kainuunharmaksen ja suomenlampaan villat ja niistä valmistetut langat saadaan hyvin myytyä kuluttajille. Vuonueella kehitellään lankojen suhteen aina jotain uutta. Heidän valikoimistaan löytyy kotimaisesta villasta tehtyä lankaa useissa eri vahvuuksissa erilaisiin tarkoituksiin. Vuonueen valikoimista löytyy myös kierrätysvillalankoja, kierrätyksestä kerättyä villakuitua kehrätään mukaan kotimaiseen suomenlampaan villaan.

JALOVILLA on Suomessa tuotettua villalankaa, joka värjätään käsin. Jalovillan langat tulevat pieniltä kotimaisilta kehräämöiltä ja suurin osa langoista on myös tilajäljittävää. Kaikki 100 % villalangat sisältävät vain alkuperäisrotujen villaa, kun taas sukkalangoissa voi olla seassa muitakin rotuja. Kaikki käytetty villa on kotimaista. Jalovillan langat värjätään käsin pienissä,

noin 1–10 vyyhdin erissä. Värjäys tapahtuu Rajamäellä, Altian vanhassa hiivatehtaassa sijaitsevalla verstaalla, josta löytyy myös Jalovillan tehtaanmyymälä. Värjämiseen käytetään kotimaisia reaktiivivärejä ja kesäisin jonkin verran myös kotoisia luonnonväriaineita. Suuri osa Jalovillan langoista on ainutkertaisia kertavärjäyksiä, mutta Jalovillalla on olemassa myös vuodenaikojen ja värimuotien mukaisesti vaihtuva värikartta.

Jalovillan värjäriin, **Johanna Salmisen**, mukaan suomalaisella villalla menee hyvin yleiseen taloustilanteeseen nähden. Villaa on tarjolla paremmin kuin aiemmin ja myös langat saa nopeasti kehräämöiltä. Tuotteet myyvät myös hyvin, mutta Johanna muistuttaa, että asiakkaille on hyvä tehdä voimakasta lammastalouden avaamista ja sen eettisyyden korostamista. Neulojat ja muut tuotteita ostavat alkavat heräillä kotimaisen villan ja tuotteiden eettisyyteen ja suosia niitä ulkomaisten tuotteiden sijaan. Maailmalla ollaan myös kiinnostuneita suomalaisesta villasta. Jalovillan lankoja on lähtenyt muun muassa Australiaan ja Amerikkaan, ja niitä on myös kyselyt jälleenmyyntiin jopa Hongkongiin asti.

Villa kankaissa

LAPUAN KANKURIT OY on Lapualla toimiva perheyrittäjä, joka kutoo kodintekstiilejä villasta, pellavasta ja puuvillasta. Käyttämänsä villan yritys kerää tehtaan lähialueen tiloilta, noin 300 km säteeltä Lapualta. Tekstiilien kudonnan lisäksi yritys kantaa vastuuta myös kutomistaidon välittämisestä edelleen – he osallistuvat alan koulutuksen kehittämiseen ja yhteistyöhön eri oppilaitosten kanssa. Lapuan Kankureilla kotimaisen villan saatavuus on ollut hyvä, ja he ovat saaneet noudettua riittävästi kuitua alueen tiloilta. Yritys on tänä syksynä pystynyt myös laajentamaan kotimaista villaa sisältävien tuotteiden tuotevalikoimaa. Lapuan Kankureiden asiakkaat niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, ovat ottaneet kotimaista villaa sisältävät tuotteet Kaamos, Juhannus ja Arvo erittäin hyvin vastaan, ja se antaa yritykselle myös luottoa tulevaisuuteen.

VILLA JA PEITE on Porissa sijaitseva yritys, joka valmistaa muun muassa laadukkaita peittoja ja tynyjä kotimaisesta villasta. Yrityksen Huoma-mallisto valmistuu texelrodun villasta. Osa heidän käyttämästään villasta tuodaan Euroopasta, mutta kotimaisen villan osuus tuotteissa kasvaa joka

Kuvassa Jalovillan käsinvärjättyä kotimaista villalankaa.

Luonnonsävyjä Pirtin Kehräämöltä, joka on maamme suurin kehräämö ja jolla on laaja valikoima villalankoja. Yritys panostaa erityisesti suomenlampaan ja kainuunharmaksen villaan, mutta ostaa myös muunrotuisten lampaiden villaa.

Kuvassa Vuonueen Tarmo-villasukkalankojen värikimaraa.

Kuvassa Huoma-peitto 100% suomivillaa, Villa & Peite

vuosi. Yrityksen mukaan villaa on heidän tarpeisiinsa hyvin saatavilla, ja kuluttajien kysyntä kotimaiselle villalle on kasvanut joka vuosi. Yli 50 % kaikista tyynyistä ja peitoista valmistetaan kotimaisesta villasta, ja yrityksen päämääränä on korvata kaikki eurooppalainen villa kotimaisella. Suurin haaste heidän mukaansa on villan keräily. Suomi on laaja maa ja välimatkat pitkiä, mikä tarkoittaa korkeita rahtimaksuja.

Kotimaisen villan tilanne näyttää tällä hetkellä useiden toimijoiden näkökulmasta hyvältä. Sen arvostus on viime vuosina noussut ja hyvät ominaisuudet ovat saaneet yhä useammat kuluttajat valitsemaan ulkomaisen vaihtoehdon tilalle kotimaisen. Myös tulevaisuus näyttää valoisaalta, koti-

maisesta villan eettisyys ja ekologisuus nousevat yhä vahvemmin kuluttajien tietoisuuteen. Työtä tämä toki vaatii sekä kaikkien toimijoiden yhteen hiileen puhaltamista ja kotimaisen lammastalouden avaamista ja läpinäkyvyyttä.

KIRJOITTAJA
Marja Vakkuri

KUVAT
Jalovilla, Johanna Salminen
Villa & Peite
Pirtin Kehräämö
Vuonue, Piia Aaltonen

Isokummun Kehräämö

Since 2018

**Meiltä löydät alkuperäisrotuisten
lampaiden villalangat
Tee me myös rahtikehruuta**

isokummunkehraamo@gmail.com
isokummun.com

Kaarina Korventaka Wetterhoffin myymälässä, jonka seiniä koristavat ryijyt eri vuosilta. Malliston vanhimmat ryijyt ovat 1900-luvun alusta.

Villan tarinaa Wetterhoffilla

– ryijyjä, lankoja ja historiaa

Hämeenlinnan keskustassa sijaitsevassa Wetterhoffin talossa lammaspäivien osallistujat pääsivät ihailemaan villasta tehtyjä ryijyjä, lankoja ja muita käsiröitä. Katutason myymälässä meitä oli vastassa Wetterhoff Oy:n toimitusjohtaja **Kaarina Korventaka**.

– Meillä on useita omia lankoja, joista kolme ovat suomalaisesta villasta – kaksisäikeinen, fingeringvahvuinen Kruunu, 3-säikeinen DK-vahvuinen melearattu Vouti ja sukkalanka Vanja. Ne meille valmistaa Salo-Angora. Lisäksi meillä on pitkä yh-

teistyö norjalaisten kanssa, ja norjalaisesta Tuukka-karstalangasta meillä löytyy 150 eri sävyä, Korventaka kertoo.

Useita sävyjä tarvitaan, jotta esimerkiksi ryijyihin saadaan toivottua värisyvyyttä. Omia lankoja on myös Veera-kampavillalanka ja Silva- ja Sivilla silkkevillalangat.

Wetterhoffilla on laaja valikoima ryijymalleja, joiden tekemiseen myydään tarvikepaketteja.

– Ryijyn tekemiseen menee aikaa, mutta se ei ole vaikeaa, joten se sopii myös aloittelevalle käsityöharrastajalle, Korventaka

sanoo.

Vanhimmat ryijymallit ovat 1900-luvun alusta, ja joka vuosi julkaistaan muutama uusi ryijymalli.

Tytöille ammatti ja toimeentulo

Kahvitarjoilun lomassa Fredrika Wetterhoff -säätiön toiminnanjohtaja **Hillevi Kaarlenkaski** kertoi Wetterhoffin historiasta. **Fredrika Wetterhoff** oli uranainen, joka jo 14-vuotiaana opetti kotikartanossaan Inkalassa alustalaisten lapsia lukemaan. Hän

Wetterhoffin käsityökaupasta löytyy laaja valikoima eri valmistajien lankoja. Kuvassa Wetterhoffin omia lankoja.

Valoa kohti -ryijy on yksi Wetterhoffin suosituimmista ryijymalleista. Se on Sari Aaltosen vuonna 2021 suunnittelema, ja sen materiaaleissa yhdistyy pellava ja villa.

Moni toimi valmistumisensa jälkeen opettajana joko Suomessa tai ulkomailla.

Wetterhoffilla villaan perehdyttiin huolella. Kuvassa opiskelijan kerittävän luokkahuoneeseen tuotu lammas 1950-luvulla.

Villaa lampaasta valmiiksi tuotteeksi

Koulun toiminta oli monipuolista, ja koululla oli esimerkiksi oma värjäämö ja puusepänverstas.

– Wetterhoffilla oli noin 500 eri värireseptiä, joita lankoja värjättiin, ja yhdestä langasta oli parhaimmillaan 150 eri sävyä.

Villa oli tärkeä osa opiskelua, ja sen käsittelyä harjoiteltiin alusta pitäen. Koululle tuotiin eläviä lampaita, joita opiskelijat keritsivät luokkahuoneessa. Opettajien tehtäviin kuului suunnitella erilaisia ryijymalleja, ja koululla työskenteli enimmillään jopa parikymmentä kutojaa.

– Fredrika ei koskaan perustanut omaa perhettä, mutta hänellä oli kasvattilapsia ja laaja ystäväpiiri. Hänen kuollessaan säätiö jatkoi koulun toimintaa, kunnes koulu

siirtyi valtiolle vuonna 1976 ja säätiö jatkoi omaa elämäänsä käsityökulttuurin edistäjänä

1990-luvun ammattikorkeakoulu-uudistuksen Wetterhoffin käsityökoulutuksen perinne jatkuu HAMK:ssa (muotoilun koulutus) ja Ammattiopisto Tavastiassa (käsi- ja taideteollisuuskoulutus).

Wetterhoffilla vaalitaan edelleen käden taitoja. Katutasossa toimivan kaupan lisäksi rakennuksessa on toimitiloja pienyrityksille ja talossa järjestetään erilaisia tapahtumia ja koulutuksia.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Anna Kujala

Hillevi Kaarlenkaski kertoi Fredrika Wetterhoffin elämästä ja hänen perustamansa koulun historiasta. Wetterhoff toimii edelleen kädentaitojen vaalijana.

ehdi toimia muun muassa ensimmäisen suomalaisen tyttökoulun johtajana Hämeenlinnassa sekä asua Pariisissa ja Tukholmassa ennen kuin perusti Hämeenlinnaan tyttöjen työkoulun.

– Fredrika Wetterhoff oli visionääri ja rohkea, sekä pedagogisesti taitava, Kaarlenkaski toteaa.

Koulu perustettiin vuonna 1885, joten ollaan juhlavuoden kynnyksellä. Fredrika Wetterhoffin päämääränä oli kouluttaa nuoria naisia ammattiin ja käsityöteollisuuden tuotteiden korkea laatu ja estetiikka.

YHTEISTYÖSSÄ ON VOIMAA
SUOMEN LAMMASOSUUSKUNTA
Lammasosuuskunta.fi
Info@lammasosuuskunta.fi

Villa-asiaa jaettiin Seinäjoen Farmariss

Farmarin lammasosaston tiimi suunnitteli villatiedon jakamista muun toiminnan ohella tapahtumassa, koska suomalaisen villan potentiaalia on vielä paljon hyödyntämättä. Suomalainen villa hyötykäyttöön -hankkeessa tehtyjä materiaaleja oli olemassa, joten näyttelyssä oli hyvä tilaisuus jakaa villatietoa niin tuottajille kuin kuluttajillekin. Kun kuultiin, että Taito Etelä-Pohjanmaa on mukana tapahtuman kädentaidot osastojen ja ohjelman suunnittelussa, sovittiin yhteistyöstä villateeman osalta. **Marja Hemminki-Haapoja** ja **Milla Alanco-Ollqvist** löivät päänsä yhteen, ja villasta innostuneena saatiin aikaan hienoa yhteistyötä sekä näkyvyyttä tärkeälle asialle. Farmarin villa-asioiden somettaminen aloitettiin ajoissa muun muassa kesäkuussa pitämällä Taito EP:n yhteisneulontaryhmässä livekeskustelu villasta ja mainostamalla Tähkävä-sukkia.

Paneelikeskustelun teemana suomalaista villaa maailmalle

Farmarissa oli useita lavoja, joissa jaettiin tietoa. Villa-paneelikeskustelu saatiin kuin saatiinkin päälavalle muiden korkea-arvoisten keskusteluiden lomaan. Paneelikeskustelun kysymykset suunniteltiin yhdessä juontaja **Pia Parikan** kanssa. Paneeliin saatiin hienosti koko ketjun toimijoita; **Anna Rauhansuu**, toimitusjohtaja, @myssyfarmi, **Laura Pajula**, neulesuunnittelija, @neuloosisko, **Piritta Mäkinen**, toimitusjohtaja, huopamuotoilija, @mustalammas_villaverstas, **Päivi Hämäläinen**, toimitusjohtaja, @pirtinkehraamo, **Minna Puranen**, lampuri, @seppalanlammastila ja **Milla Alanco-Ollqvist**, erityisasiantuntija, @proagria.

Moni panelisteista totesi suomenlampaan villan tilanteesta, että se on parempi kuin aikaisemmin. Todettiin, että lampurit haluavat myydä villaa ja tuottajille on saatavilla tietoa laatu- ja lajitteluasioista. Jatkojalostukseen saapuvan villan laatu on koulutusten myötä parantunut, ja suomalaiselle villalle on saatu huomiota. Lisäksi kuluttajien tietoisuus villan hyvistä ominaisuuksista on lisääntynyt. Toiveena on kuitenkin vielä isommat volyymit.

Kerintäpalvelu ja järjestetty kuljetus edistävät villan talteenottoa

Panelistit totesivat, että raakavillasta olisi saatava parempi hinta, koska villan laadun varmistamisessa on lampurilla useita työvaihteita, mm. ruokinta, kuivitus, kerinnän ajoitus ja huolellinen lajittelu. Lampureiden kiinnostusta villan myyntiin lisäisi kuljetusten järjestäminen helposti, ilman

Villarastilla 3 tutustuttiin villatuotteisiin ja villan jatkojalostukseen. Kuvassa meneillään kehruunäytös.

Villapanelistit. Vasemmalta juontaja Pia Parikka, sekä osallistujat Milla Alanco-Ollqvist, Minna Puranen, Piritta Mäkinen, Laura Pajula, Päivi Hämäläinen ja Anna Rauhansuu.

suurta vaivaa. Todettiin myös, että ammatitaitoinen kerintä on tärkeää. Lisäksi villan käyttöä tukisivat erilaiset tarpeet jatkojalostuksessa; täytevilla, hoivavilla, kiertovilla ja käsityövilla. Näin ollen jokaiselle villalaadulle olisi löydettävä käyttötarkoitus. Tarvitaan pitkäjänteistä ja luottamuksellista yhteistyötä villaketjun toimijoiden välillä.

Ekologinen villavaate on trendikäs

Paneelikeskustelussa nousi esiin, että on ensiarvoista löytää kaikille villalaaduille käyt-

tötarkoitus, myös roskavillaa täytyisi pystyä hyödyntämään. Kuluttajien tietoisuuden lisääminen ja ajatusmallien muuttaminen kertakäyttömuodista kestävästä kehityksen tuotteisiin on pitkäjänteisen työn takana. Lisäksi keskusteltiin siitä, että vaatteiden arvostusta tulisi lisätä ja niiden hoitamiseen tulisi ohjata, ajatuksella "vaate on investointi". On tärkeää huomata, että villa sopii erityisen hyvin juuri tähän aikaan, sillä ekologisuus ja eettisyys on trendikästä. Laatu korvaa määrää, ja luonnonmateriaaleista valmistettuja tuotteita tulisi markkinoida

a ansiokkaasti

Suomen Keritsijät ry:n kerintä-lavalla oli sekä kerintänäytöksiä että kerintäkilpailuja.

Taito Etelä-Pohjanmaan Marja Hemminki-Haapoja ja Pirtin Kehräämön Päivi Hämäläinen.

siten, että kuluttaja alkaisi ymmärtää niiden olevan ”luksustuotteita”.

Lisää tuloa villasta, kansainvälisyydestä ja yhteisöllisyydestä

Todettiin, että suomenlampaan villa on pehmeää, kiiltävää ja sitä saadaan upeissa luonnonväreissä. Näiden ominaisuuksien avulla sillä pystytään kilpailemaan myös maailmalla, mutta tarvitaan lisää tuotteistamista, myyntiä ja markkinointia.

Villasta valmistettu vaate on kestävä ylei-

lisyystuote, minkä vuoksi tarvitaan vientiä, joka taas nostaisi sen arvon kohdalleen. Vientiä edistäisivät erilaiset sertifikaatit, joita kysytään maailman kaupassa. Pohdittiin, että toimijat voisivat yhdessä hankkia sertifikaatteja. Suomalaiset vaatemerkit voisivat ottaa suomalaista villaa käyttöön, mutta siihen tarvitaan lankojen kehitystyötä. Myös brändäystä ja markkinointia pitäisi lisätä.

Yhteisöllisyyden mahdollisuudet

Yhteisneulontatapahtumat voisivat toimia villan ja villatuotteiden menekin edistäji-

nä, koska yhdessä tekeminen on kivaa ja lisää yhteenkuuluvuudentunnetta. Tapah- tumassa voisi markkinoita suomalaisten valmistajien lankoja ja muita materiaaleja. Lisäksi voisi olla Tupperware-tyyliin pienis- sä yhteisöllisissä kokoontumisissa kiertävä ”neulottaja”, jolla olisi mukana lankoja ja neuleohjeita sekä some-yhteisneulontati- laisuuksia. Samalla villasektori voisi kantaa yhteiskunnallista sosiaalista vastuutaan.

Neulesuunnittelijoiden näkökulmasta saatavuuden todettiin olevan tärkeässä roo- lissa, kun tehdään ohjeita yhteisneulontoi- hin, kirjoihin ja lehtiin. Tarvitaan tiiviim- pään yhteistyötä neulemallien suunnitteli- joiden, kirjojen tekijöiden ja lankojen val- mistajien välillä. Neulesuunnittelijat voivat ja tekevätkin mielellään lisää kotimaisille langoille suunnattuja ohjeita, kunhan saa- tavuus on varmistettu.

Villa-rasteilla perustietoa villan matkasta tuotteiksi

Käytännönläheisten villarastien toteutuk- sesta Farmarissa vastasivat **Sini Sillanpää**, **Leena Olli** ja talkoolainen **Venla Hakomäki**.

Rastit 1 ja 2 sijaitsivat lammashäntä lä- heisyydessä.

Rasti 1, ”Tutustu lampaan kerintään”: Kerintä näytöksiä saatiin Suomen Keritsijät ry:n kerintälavalla kahtena päivänä. Kol- mannen päivän kilpailussa yleisö näki tai- tavaa kerintää, niin Jokkis- kuin avoimissa luokissa. Juontajat kertoivat kerinnästä ja villan laadusta kilpailun aikana.

Rasti 2, ”Tutustu suomalaiseen villaan”: Keritystä villasta kerättiin näytteet koreihin, jolloin yleisö pääsi tutustumaan erilaisiin villan laatuuihin. Tietokortit ja erilaiset villa- näytteet olivat esillä koko näyttelyn ajan.

Rasti 3, ”Tutustu villatuotteisiin ja vil- lan jatkojalostukseen”, sijaitsi Areenassa. Rastilla oli tietoa villan vaiheista matkalla valmiiksi langaksi ja suomalaisesta villas- ta tehtyjä tuotteita. Kehruutyönäytöksissä kerrottiin villan jatkojalostuksesta. Pöydis- sä sai ihailla lankoja ja valmiita tuotteita. Rasteilla kävijät saivat palauttaa lomakkeen ja osallistujien kesken arvottiin yhteistyö- kumppaneilta saatuja esinepalkintoja.

Kiitos vielä kaikille panelisteille, saimme hienoa keskustelua ja kannanottoja. Ja vielä päälavalla, upeaa! Kiitos myös yhteistyöstä Taito EP:n kanssa, meillä oli kivaa!

KIRJOITTAJA

Milla Alanco-Ollqvist

KUVAAJAT

Milla Alanco-Ollqvist ja Leena Olli

Lammasan moniosaaja etelänaapurista

Virolainen jalostuslampuri, keritsijä ja maaseutuyrittäjä Siim Sellis on tuttu vieras monilla suomalaisilla lammastiloilla. Vuosittain Sellis keritsee ammattitaidolla yhteensä 10 000 lammasta, joista 6 000 – 7 000 kotimaassaan ja loput Suomessa.

37-vuotia Siim Sellis on entinen kansainvälisen tason maastohiihtäjä. Seitsemänvuotiaana alkanut hiihtoura jatkui 31-vuotiaaksi, kunnes jatkuva flunssakierre kypsytti päätöksen lopettaa aktiiviurheilu. Sellisillä on maisterin tutkinto ekologian alalta, maanviljelyn ja lammastalouden tiedot ja taidot karttuivat pikkuhiljaa vanhempien kanssa kotitilan töissä. Perheeseen kuuluu päiväkodissa työskentelevän vaimon lisäksi 10-, 7- ja 5-vuotiaat lapset.

Sellis kasvattaa lampaita Väike-Hauka talu-nimisellä luomutilalla Etelä-Virossa sekä tarjoaa kerintäpalveluja Viron lisäksi Suomessa sekä ammatti- että pikkutiloille. Väike-Hauka talu siirtyi Sellisiin omistukseen vuonna 2018 virolaiseen tapaan lahjoituksena vanhemmilta.

Valtaosa tilan pelloista on vuokraamaa, yhteensä tilalla on käytettävissä maata viljelyssä ja laitumena 160 hehtaaria sekä 26 hehtaarin ala aurinkovoimapuistossa.

Tilalla ei viljellä viljaa lainkaan. Viljelyillä aloilla panostetaan hyvälaatuisen säilörehun tuottamiseen ja monipuoliseen kasvustoon. Säilörehun Sellis on paalannut yleensä itse.

– Tänä vuonna kokeilussa oli ensimmäistä kertaa urakoitsijan käyttäminen aumarehun teossa ja aumarehu kiinnostaakin rahaa ja muoviva säastävänä vaihtoehtona, Sellis kertoo.

Sellis on siirtynyt aiemmasta työläästä laitumien lohkosyötöstä suurien laidunalueiden käyttöön, jolloin pieni määrä eläimiä laiduntaa kulloisellakin laitumella koko kesän. Huomattavaa eroa sisäloistartuntojen määrässä Sellis ei ole kuitenkaan havainnut, molemmissa käytännöissä loisia kyllä esiintyy jonkin verran.

– Tämän systeemin etuina näen työmäärän huomattavan vähenemisen aitojen siirtelyn ja sopivan siirtoajankohdan vahtimisen jäädessä pois.

Lampaiden ruuansulatuskanavan loiset

KUVAT: Raim Raudsepa

Siim Sellis keritsee noin 10 000 lammasta vuosittain Virossa ja Suomessa.

ovat ongelma myös useilla virolaisilla lammastiloilla. Sellisiin tilaltakin löytyi viime kesänä aurinkopuistoon menneestä lammasyhmästä erilaisia resistenttejä sukkelamatoja. Loppukesän näyte oli kuitenkin puhdas.

– Keskustelimme asiasta loisiin perehtyneen eläinlääkärimme kanssa ja tulimme päätelmään, että mahdollisesti hyvä laidun ja stressittömät olosuhteet paransivat lampaiden omaa vastuskykyä huomattavasti.

Toisen polven jalostuslampuri

Kaikilla tilalla kasvatetuilla roduilla on jalostuslampolaoikeudet. Tällä hetkellä kasvatetaan neljää rotua; dorset, texel, virovalkopäälammas (Eesti valgepealine lambatõug) ja bluetexel. Viron jalostuslampolasäännöt ja kelpoisuusvaatimukset ovat pitkälti samanlaisia kuin Suomen vastaavat.

Yhteensä tilalla on eläimiä talven yli noin 200, joista pässejä 30–40 kappaletta. Virossa ja Baltian maissa siitospässit hankitaan käyttötiloille yleisimmin 1,5 vuoden ikäisenä, jolloin ne ovat heti valmiita aloittamaan työt.

– Pidän jalostusohjelmaan kuulumista kannattavana ja olen tyytyväinen jalostuseläimistä saatavaan hintaan, joka vaihtelee 350 ja 500 euron välillä.

Susikantaa säädellään kannanhoidollisella metsästyksellä

Viron ympäristövirasto myöntää susien kaatoluvat vuosittain kannan laskennan

jälkeen. Talvikaudelle 2023–2024 lupia myönnettiin 114 kappaletta kanta-arvion mukaiselle 360 yksilölle. Viron pienessä lammastipopulaatiossa tuhot ovat merkittäviä, 46 360 lampaasta susien tappamaksi joutui 1 411 kappaletta vuonna 2023.

– Viime vuonna susien aiheuttamat tappiot olivat meidänkin tilallamme tuntuvia, vaikka petovahinkokorvaukset toki maksettiin – menetimme kaikkiaan 95 lammasta.

Petoaitojen pystytykseen saadaan rahallista tukea. Aita on ensin rakennettava omalla kustannuksella valmiiksi ja sen on läpäistävä tarkastus, jonka jälkeen viljelijälle maksetaan aitauskulut takaisin. Aidan toimivuudessa on vielä puutteita ja parannettavaa, Sellis pohtii.

– Tilallamme vartioi kaksi pätevää koiraa. Maremmano-abruzzesen vastuulla on 1,5 metrin korkuisen sähköaidan sisällä oleva alue ja newfoundlandinkoira/saksanpaimenkoiraristeytys liikkuu vapaana ympäri vuorokauden tilan mailla. Tämän koiraparin ansiosta olemme torjuneet susien talviaikaiset hyökkäykset sataprosenttisesti.

Aurinkopuistojen laidunnus kiinnostaa

Tila pääsi mukaan aurinkovoimapuiston laidunnuskokeeseen, lampaat laidunsivat tämän vuoden kasvukauden 26 hehtaarin alueella.

Sellis on tyytyväinen ensimmäisen kesän kokemuksiin ja odottaa jatkoa positiivisella mielellä.

Tila oli mukana aurinkopuistojen laidunnuskokeessa. Tässä pässit työssään.

Tilan työkoirat vartioivat tehokkaasti omilla alueillaan, toinen vapaana ja toinen aitauksen sisällä.

– Alue on turvallinen ja tutkimusten mukaan riittävä varjo vähentää myös lampaiden stressitasoa. Erittäin tyytyväinen olen aluetta ympäröivään 200 cm korkuiseen verkkoaitaan, jonka ulkopuolella kulkee kaksi sähkölankaa. Molemmat sähkölangat ovat 30 cm etäisyydellä verkkoaidasta,

alempi lanka 30 cm korkeudella ja ylempi 150 cm korkeudella maasta.

Ei kaikkea yhden kortin varaan

Sellisin kantavana ajatuksena maatalouden hoidossa on tulolähteiden hajauttaminen. Kerintäpalvelusta saatu tulo

on merkittävä lisä tilan talouteen ja antaa liikkumavaraa maatalo- ja eläinpuolen hankintoihin.

KIRJOITTAJA

Eila Pennanen

WWW.PIRTINKEHRAAMO.FI

Taljatuotannon ketjun osat tarvitsevat toistensa työn arvostamista

Kuluttajalle päätyvään lammastuotteeseen jättää kädenjälkensä moni toimija eri tuotantovaiheissa. Taljatuotannon kannattavuudelle ja kiinnostavuudelle viime aikojen muutokset ovat tuoneet haasteita. Teurastamoille taljojen talteenotto ei ole taloudellisesti välttämättä merkittävää, mutta niiden hävittäminen tarpeettomina on. Muokkaamojen kannattavuus syntyy kokonaan tilojen toiminnalla. Tiloille taljat tuovat parhaimmillaan puolet lisää tuottoa eläimen lihan arvoon nähden. Muokkaamon prosessille tilan ja teurastamon toiminnan vaikutus on ensiarvoisen tärkeää ja laadukkaan lopputuotteen edellytys. Lähtötilalle myyntiin palautuessaan huonosti muokattu turkisinahka voi edelleen aiheuttaa lisää työtä, kunnostusta ja viimeistelyä, joka taas sulattaa mahdollista katetta.

Kyse on jokaisen vastuusta tehdä työnsä hyvin asiakkaansa palvelemiseksi parhaalla mahdollisella tavalla. Tarvitsemme enemmän arvostusta toisiamme kohtaan, avointa keskustelua ja yhteistä halua parantaa koko tuotantoketjua. Koko ketjussa yritystemme kannattavuus on riippuvainen keskinäisestä yhteistyöstä.

Alla olevassa kaaviossa näkyy, miten kaikki vaikuttaa toisiinsa ja miten eri toiminnot aiheuttavat ongelmia seuraavassa

Virolaisen Skineksin muokkaama lampaantalja.

vaiheessa. Tilan rajallisuuden vuoksi kaaviossa on selvimmät syyt, miksi lampuria suututtaa, miksi teurastamon motivaatio taljojen käsittelyyn saattaa olla kadoksissa

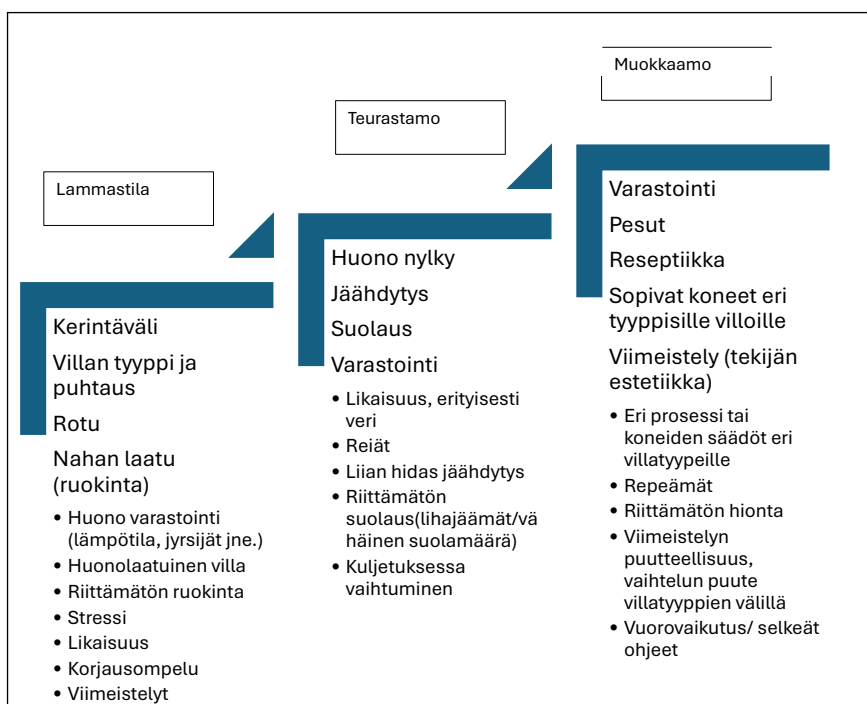
sa ja miten muokkaamalla ei huonosta raaka-aineesta saada hyvää turkisinahkaa. Toisaalta siinä näkyy myös, että jos tila tekee parhaansa ja ohittaa sudenkuopat taljojen laadun suhteen, on ymmärrettävää, että reikäinen nylky tai vääränlainen viimeistely suututtaa tilallisen. Teurastamon syyttäminen huonosta suolauksesta on turhaa, jos muokattavat nahat maakaavat reikäisen pressun suojissa kuusen alla odottamassa muokkaamokyytiä. Muokkaamon kannalta on hankalaa, jos työstöön tulee prosessille liian pitkässä villassa olevia nahkoja, sillä niiden työstöaika saattaa olla kymmenkertainen verrattuna muihin melkein kaikissa prosessin vaiheissa. Jos nahat ovat likaisia, lantaisia tai verisiä, niiden pesua ei saada riittäväksi ja pahimmillaan ne värjäävät muitakin nahkoja samassa erässä.

Tarvitsemme arvostusta toistemme tekemää työtä kohtaan. Kannattaa muistaa, että työ saattaa epäonnistua lampaan yksilöominaisuuksien vuoksi, kyse ei aina ole toisen toimijan tahallista virheestä, eikä saatu palaute toisaalta aina ole aiheetonta kritiikkiä.

Kaikkien meidän, lampureiden, teurastamojen ja muokkaamojen tulisi tehdä parhaamme omalta osaltamme. Meidän tulisi keskustella, oppia toisiltamme ja toistemme työn erityispiirteistä, mutta erityisesti meidän kannattaisi arvostaa toistemme tekemää työtä ja ymmärtää niitä haasteita, joita käsityövaltaisen luonnonmateriaalin prosessin eri vaiheissa on. Kannattaa myös muistaa, että toisen toimijan virheiden merkitys voi yritykselle olla taloudellinen katastrofi. Avoimuus, palautteen antaminen (ystävällisesti) sekä sen (neutraali) vastaanottaminen on ainoa reitti parempaan lopputuotteeseen.

Keskustelu- ja toimintakulttuurin kehittäminen luottamuksellisempaan suuntaan alan sisällä on meidän jokaisen vastuulla, sen kehittäminen edellyttää toinen toisemme arvostamista ja sen ymmärtämistä, että toisen työssä voi olla haasteita, joita minä en ulkopuolelta ymmärrä tai näe.

KIRJOITTAJA JA KUVITTAJA
Annaelina Kotilainen

Mitä tehdä taljoille?

Lampuri voi viedä omien teurastamolla teurastettujen eläinten raakavuodot muokkaamolle itse. Raakanahat voi lähettää muokkaamolle myös yksityisten kuljetusyritysten kautta. Kaikki eivät kuitenkaan saa tai halua kuljettaa raakavuotia. Lähettäessä tulee huomioda, että raakavuodot ovat suolattuja tai kuivattuja ja pakkaukset ovat nestetiiviitä ja siistejä.

Tällä hetkellä pelkästään raakanahkoihin keskittyneitä kuljetusyrityksiä on kaksi: Liinaharja Oy ja Taljatukku Oy. Liinaharja kuljettaa nahkoja säännöllisesti Viroon Skineksille ja Taljatukku Ruotsiin Tranås Skinnberedningille. Tranåsin kunnassa on myös toinen muokkaamo, joka lähettää raakavuodot edelleen Bosnian alueelle muokattavaksi.

Eri muokkaamojen työtavat poikkeavat toisistaan. Lampureiden kannattaa ottaa selvää, minne juuri omien lampaiden vuodot kannattaa lähettää. Viimeisen oman,

toimintansa alkuvuodesta lopettaneen kotimaisen muokkaamomme työtapoja ja koneita oli kehitetty hienovillaisille alkuperäisroduillemme, muissa maissa prosessit ovat muotoutuneet vastaavasti maan omille roduille ja tarpeille parhaiten sopiviksi.

Raakanahkojen kaupallisessa kuljetuksessa mukana on oltava seuraavat dokumentit:

EU:n virallinen kaupallinen kuljetusasiakirja, jollaiseksi kelpaa mm. Traces-todistus tai Ruokaviraston sivutuoteasiakirja.

Post mortem-tarkastuksen todistamiseksi vuotien mukana tulee olla eläinlista ko-eläimistä. Mikäli samaan kyytiin otetaan kotiteurastettujen eläinten nahkoja, koko lasti muuttuu sivutuotteeksi jolloin kuljetusyrityksen on oltava asianmukaisesti rekisteröitynyt, ja kuljetusasiakirjan tältä osin yksityiskohtaisempi.

Post mortem eli teurastuksen jälkeen tehtävä eläinlääkärin tarkastus vapauttaa raakavuodan sivutuoteluokasta 3. (HUOM:

raakavilla on aina sivutuote, eikä sitä saa säilyttää eikä kuljettaa samassa tilassa raakanahkojen kontaminaation riskin vuoksi, tai tarkastetut raakanahat tulee ilmoittaa sivutuotteina ja niitä koskevat sivutuotekuljetusmääräykset.)

Koko alan etuna on, että eläintautiriski otetaan huomioon uudessa toimintamallissa. Muokkaamoilla saatetaan käsitellä myös riistaeläinten nahkoja, jolloin mm. villiskojen levittämä sikarutto saattaa kulkeutua Suomeen. Yhdessä sääntöjä ja varovaisuutta noudattaen viranomaisten sääntely pysynee maltillisena jatkossakin. Edunvalvonnan kannattaa olla hereillä, että käytänteet vahvistetaan ja virallinen ohjeistus saadaan yhteneväksi uudessa toimintaympäristössä.

KIRJOITTAJA

Kristiina Liinaharja

PIENI KATKELMA Lampurin ja Järjestelmän vuorovaikutuksesta, sisältää merkillisyyksiä ja myytinmurtamista

Virkailija: Ruokavirasto, miten voin auttaa?

Lampuri: Kysyisin, miten pitää toimia, jos haluaa viedä lampaantaljoja Viroon muokattavaksi?

Virkailija: Eeee...minäpä selvitan asiaa, nehän on sivutuotteita, minä kyselen ja soitan sinulle.

Lampuri: (viikkoa myöhemmin): Niin tästä taljojen maastavientijutusta, kun Virkailija lupasi...

Virkailija 2: Eeee...ei se ihminen ole enää töissä ainakaan tällä osastolla, niin sä haluat myydä taljoja ulkomaille?

Lampuri: Ei kun viedä muokattavaksi ja hakea takaisin. Ja kollegojen lampaiden taljoja kanssa.

Virkailija 2: Niin sitä lampaanvillaa?

Lampuri: Ei kun nahkoja, tai on niissä se villa kiinni. Niin että tarviiko tässä jotain papereita, kun ne on sivutuotteita.

Virkailija 2: Ei ne kyllä ole sivutuotteita, jos ne on läpäisseet post mortem tarkastuksen. Mutta se villa kyllä on, mitenäs tämä nyt sitten menee, nämä on siis pelkkiä nahkoja, eikä niissä ole enää villaa?

Lampuri: ...

Virkailija 2: Minä en kyllä uskalla sanoa täs-

tä mitään, sinun pitää laittaa sähköpostia tonne meidän abp-osastolle, kysy sieltä. Ne ei ehdi vastaila puhelimeen.

Ruoka abp: "Palvelussamme on ruuhkaa. Käsitelyajat ovat tällä hetkellä tavallista pidempiä. Pyydämme kärsivällisyyttä"

Lampuri (jupisee katraalleen ja satunnaisille sivullisille viikon ja lopulta lähestyy uudestaan sähköpostitse): Miten on mahdollista, että Virosta saa tuoda metsästettyjä villisikatroifeita tännepäin, ja siihen löytyy ohjeistus, mutta tällaisesta lammasselinkeinon liittyvästä asiasta ei tahdo löytyä selkoa moneen viikkoon? Eikö tässä eläintautitilanteessa, ja kun Suomessa ei ole muokkaamoa, pitäisi olla toimintaohjeet jo netissä? Pitääkö niistä sivutuotteista olla joku Traces-paperi rajalla?

Ruoka abp: Anteeksi kun on kestänyt. Nythän on niin, että kun ne taljat ovat läpäisseet post mortem-tarkastuksen, niin ne eivät ole enää sivutuotteita, ne eivät ole mitään. Eli niitä saa viedä vapaasti rajan yli ihan itse.

Lampuri: Aha? Eli ei tarvita papereita? Hieno homma!

Ruoka abp: Ei, tai siis kyllä, koska jos otat kyytiin muiden tilojen nahkoja, tarvitaan tällöin kaupallisen kuljetuksen asiakirja, ja kuljetusväline luvutetaan tänne

meille, ja se varasto, jossa niitä säilytetään kuljetukseen asti, luvutetaan paikalliselle tarkastuseläinlääkärille.

Lampuri: Eli tarvitaan papereita? Traces tai tää Brysselin versio? Vai voiko tehdä oman?

Ruoka abp: Kaupallinen kuljetusasiakirja, Traces tai vastaava, ja sitten ne taljat olisi hyvä pakata yksitellen vakuumiin, jos tulli vaikka haluaa niitä tarkastella. Vaikka ne siis eivät ole sivutuotteita. Mutta se raakavilla on aina sivutuote, sitä ei niin vain kuljeteta. Villasäkkejä ei saa kuljettaa eikä säilyttää samassa tilassa taljojen kanssa, tai ne nahat muuttuvat uudestaan sivutuotepyykälkien alaisiksi. Villasäkit pitää myös sinetöidä ja niihin jokaiseen on laitettava selkeä lappu päälle: EI IHMISRAVINNOKSI.

Lampuri: No eihän niitä nyt mitenkään voi yksitellen pakata eikä ainakaan muoviin, ja eikö tullille riitä jos on ne asiakirjat että nää ei oo sivutuotteita? (mutisee paimenkoiralle) Nyt mä ymmärrän, mistä tulee tää sitkeä myytti lampaanlihan villanmausta, kukahan se on ollut se onneton kollega, joka on jättänyt kirjoittamatta villasäkkiin ettei tätä kuulu syödä...

Krisse Liinaharja,

lampuri Jumalan armosta
ja suuresta huumorintajusta

<https://valamo.fi/luostari/lampaat-valamossa>
<https://valamo.fi/opisto>

Kesäinen tuulahdus Valamosta

Lämmin kesätuuli, tuoksuvat kukkaisu-
 tutukset, rauhallinen aamiainen Tra-
 pesa-ravintolassa, vierailijoiden joukot
 päiväsaikaan, määrätietoisesti mutta rau-
 hallisesti liikkuvat luostarin vakiasukkaat,
 munkit, mustissa kaavuissaan.

Valamon opiston rakennuksen rauhalli-
 nen tunnelma, keskittynyt ompelu, välly-
 luokkamme upeat, isot maalaukset, pyhät
 kuvat. Tässä rauhallisessa ja harmonisessa
 ympäristössä valmistui monta upeaa ja
 uniikkia lammaskävelyä, jotka ovat täynnä
 kesäisiä muistoja Valamosta.

Valamon opiston ensimmäinen lammaskä-

vällykurssi toteutui viime kesänä heinä-
 kuun loppupuolella. Lämpöä riitti sopivas-
 ti, ja kun luokkamme puutarhaan avautu-
 van oven avasi, pärjäsimme helteen kanssa
 hienosti.

Mukana kurssilla oli myös munkkidia-
 koni **Rafael**, joka huolehtii luostarin lam-
 paista ja jonka kanssa vällykurssit tulivat
 puheeksi kesällä 2023, kun SL:n kevät-
 kokous pidettiin Valamossa. Isä Rafaelista,
 silloiselta nimeltään kuuliaisuusveli Mikael,
 ja Valamon lampaista oli juttua L&V -leh-
 dessä 4/2021.

Vällykurssi herätti opistolla kiinnostusta,
 ja aika monta vierailijaa – muiden kurs-
 sien osallistujia ja opettajia – piipahti ihmette-
 lemässä ja ihailemassa töitämme. Paikal-
 la kävi myös isä Aleksanteri, joka kurssin
 päätteeksi siunasi työmme tulokset.

Lampaat Valamossa

Ensimmäiset kesälampaat tulivat Valamoon
 vuonna 2021 Soinilanmäen tilalta Savon-
 linnasta, ja niiden merkitys osana luostarin
 toimintaa on jatkuvasti kasvanut. Lampaat
 ovat kainuunharmaksia.

Kuten tiedetään, lampaat tuovat muka-
 naan paljon hyviä asioita. Lampaiden mai-
 semanhoitotyö Valamossa on onnistunut
 erittäin hyvin, ja luostarin lähialueet ovat
 siistittyneet lampaiden ansiosta. Järvi-
 maisma on selkeästi avonaisempi ja alue puis-
 tomaisempi. Tämän lisäksi lampaat toimi-

vat luostarin markkinoinnin ja matkailun
 vetonaulana: monet vierailijat ja matkaili-
 jat tulevat Valamoon katsomaan kesälam-
 paita. Valamossa vierailee vuosittain yli
 100 000 ihmistä, joten luostarilla on oi-
 vallinen tilaisuus tehdä lampaista ja niiden
 elämästä tutummaksi vierailijoille. Tämä pi-
 tääkin isä Rafaelin sangen kiireisenä kesä-
 aikaan.

Vierailijoille järjestetään lammaskierrok-
 sia viikoittain, noin viisi kertaa viikossa, ja
 noilla kierroksilla isä Rafael kertoo lampai-
 den elämästä sekä maisemanhoitotyöstä.
 Joillakin Valamon opiston kursseilla on
 järjestetty vierailu lampaiden parissa tai
 lautumella on ollut kurssille suunniteltua
 ohjelmaa.

Valamossa on ollut myös paimenlomia,
 jotka ovat isä Rafaelin mukaan vetäneet hy-
 vin. Paimenlomakonseptia onkin tarkoitus
 kehittää edelleen rakentamalla erämökkejä
 paimenia varten kauempana sijaitseville lai-
 tumille. Ensimmäinen erämökki valmistuu
 suunnitelman mukaan kesäksi 2026. Tois-
 taiseksi Valamossa on edelleen vain kesä-
 lampaista, eli lampola ei ihan lähivuosina
 tulla rakentamaan.

Valamon opisto on saanut osansa lam-
 paiden tuomasta hyvästä: villaan ja lampai-
 siin liittyvien kädentaitokurssien määrä on
 kasvanut. Perinteisesti ikonimaalauskurssit
 ja ortodoksiseen uskoon liittyvät kurssit
 ovat opistossa suurin kurssiryhmä, mutta

SKINEKS OÜ
 tarjoaa
lampaantaljojen
muokkausta Virossa.

*Lampaantaljojen muokkaus
 25 euroa/kpl + (alv.)
 *Villieläinten nahkojen
 muokkausta
 *Myynnissä erilaisia nahkoja

www.skineks.ee
skineks@skineks.ee

vuoden 2025 kurssitarjonnassa on mukana esimerkiksi kehräystä, perinneaidan tekoa, pirtanauhan kutomista, neulakinnastekniikkaa, sekä lammasyhdistyksen ompelua.

KIRJOITTAJA JA KUVAAJA
Anu Pentti

Terveisiä Helsingistä!

Villaviikon aikana 29.9.-6.10.2024 paikalliset toimijat järjestivät erilaisia villaisia tapahtumia eri puolilla Suomea. Villaviikon päätapahtuma oli Narinkkatorilla Helsingissä 29.9.2024. Tilaisuus järjestettiin Suomen Lammasyhdistyksen ja Uudenmaan Lampureiden yhteistyönä. Päivä on sekä myyntitapahtuma että kotimaisen villan ja sen eri käyttötapojen esittelyä kuluttajille.

KUVAT: Anu Pentti

Suomen Lammasyhdistys ja lehden toimitus
kiittävät kuluneesta vuodesta. Toivotamme
yhdistyksen jäsenille, yhteistyökumppaneille
ja lehden lukijoille

Tunnelmallista joulua ja hyvää uutta vuotta 2025!

Finlands Fårförening och tidningens redaktion
tackar för året som gått.

Vi önskar föreningens medlemmar,
samarbetspartners och tidningens läsare

En stämningsfull jul och gott nytt år 2025!

Aluekerhojen ja -yhdistysten yhteystiedot

LAKEUDEN LAMPURIT RY
siht. Sini Sillanpää,
sini.sillanpaa@proagria.fi
puh. 043 825 0526

KESKI-POHJANMAAN LAMMASKERHO
siht. Leila Niemelä,
leila.niemela@kotinet.com
puh. 040 570 1599

KESKI-SUOMEN LAMPURIT
pj. Mari Seppälä,
mari.seppala@hotmail.com
puh. 040 824 1518
siht. Anna Huuskola,
ks.lampurit@gmail.com
puh. 040 844 0697

LAPIN LAMPURIT RY
siht. Petri Leinonen,
petri.leinonen@elomestari.fi
puh. 040 581 8477

PIRKANMAAN LAMMASKERHO
pj. Ira Hellsten,
ira.hellsten@haltijantila.fi
puh. 041 528 9672

KAAKON LAMPURIT RY
pj. Maija Knuuttila,
maija-knuuttila@outlook.com
puh. 040 575 8848
siht. Marja Jalo,
marja.jalo@proagria.fi
puh. 040 572 8387

POHJOIS-SAVON LAMMASKERHO/LF-TEAM
siht. Niina Lohva,
niina.lohva@kiuruvesi.fi
puh. 040 752 1860

SATAKUNNAN LAMMASKERHO
siht. Hanna-Leena Juhola,
hanna-leena.juhola@eurajoki.fi
puh. 044 312 4272

SUUR-SAVON LAMPURIT RY
pj. Kirsi Vertainen,
kirsi.vertainen@elisanet.fi
puh. 040 590 6959

**UUDENMAAN LAMPURIT RY –
NYLANDS FÅRFARMARE RF.**
siht. Mikko Idlax,
idlaxgard@gmail.com
puh. 040 738 1371

POHJOIS-KARJALAN LAMPURIT RY
pj. Heli Jolkkonen,
tmisatalammasta@gmail.com
puh. 050 373 4041
siht. Eila Pennanen,
pk.lampurit@gmail.com
puh. 050 361 4144

VARSINAIS-SUOMEN LAMMASKERHO
siht. Piia Aaltonen,
info@vuonue.fi
puh. 041 5487474

ÅLANDS FÅRAVELSFÖRENING RF.
ordf. Mia Söderdahl,
alandsfaravel@gmail.com

**ÖSTERBOTTENS SVENSKA
FÅRFÖRENING RF.**
ordf. Josefin Norrback,
josefinnorrback@hotmail.com
sek. Daniel Englund,
daniel.englund95@gmail.com
puh. 044 256 2743

SUOMEN VUOHIIHYDISTYS RY
pj. Marko Pentinmäki,
marko.pentinmaki@nic.fi